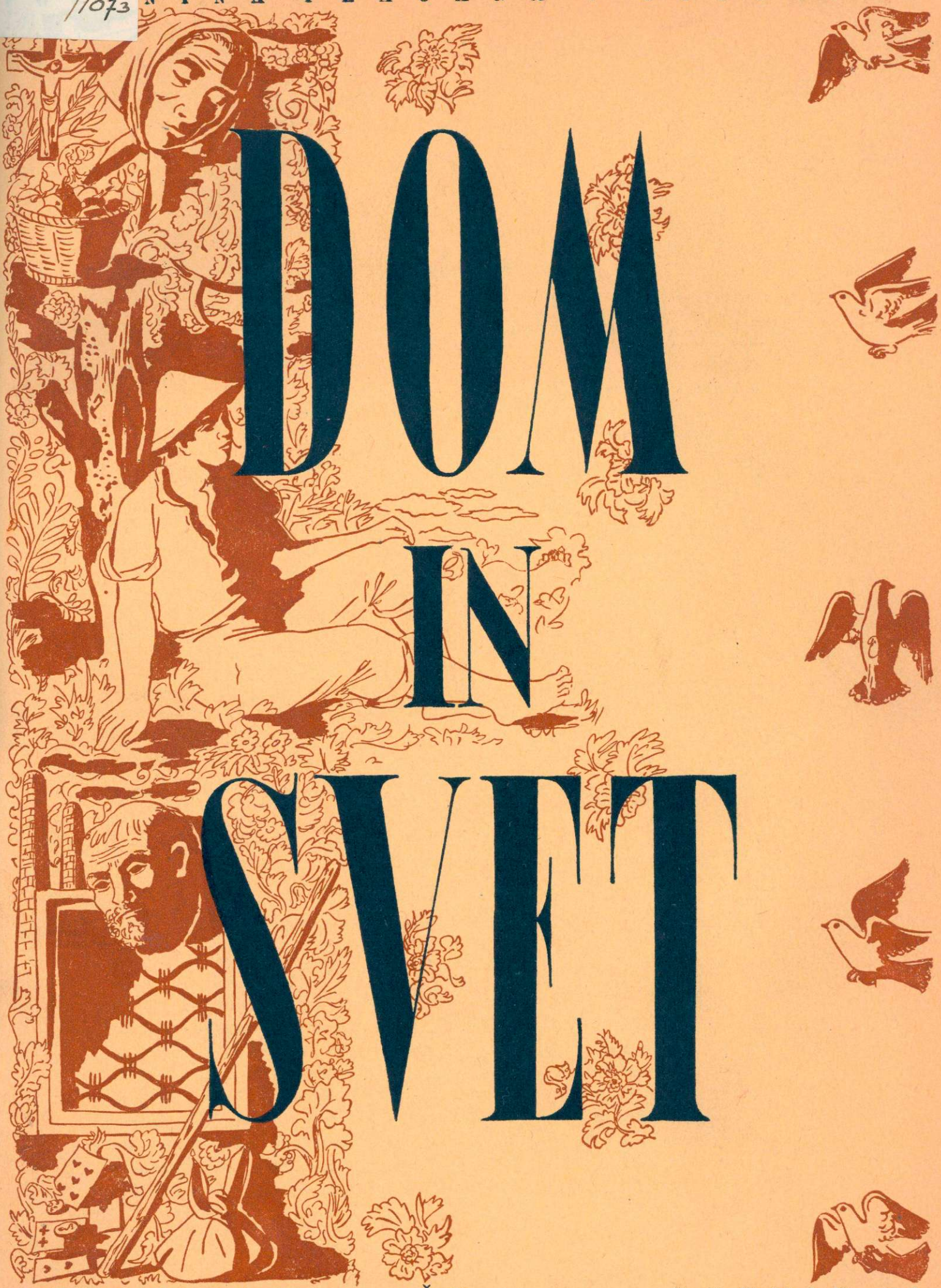

22263/
1073

N I N A P L A Č A N A V G O T O V I N I

DOM IN SVET

LETO 1941

ŠT. 1

LETNIK 53

Dom in svet, letnik 53, številka 1

Vsebina

Leposlovje in znanstvo:

V spomin. 1.

Severin Šali / Jutranjica. 2.

Matija Malešič / Škrlatno nebo na vzhodu in zahodu. 3.

K. Hlakowiczówna-T. Debeljak / O narod poljski ... 15.

Stanko Kociper / Šentjurjevski provizor (drama) I. dejanje. 16.

Dušan Ludvik / Trije sodobni katoliški češki pesniki (Zahradniček, Lazický, Renč). 30.

Dr. Ivan Grafenauer: Srednjeveška katekizemska uganka v Finžgarjevem Divjem lovcu. 41.

Razglednik:

Književnost: Margaret Mitchell: V vrtincu (T. Čokan). 47. / A. Ušeničnik: Izbrani spisi V. (J. Rakovec). 48. / Slovenska slovnica za tretji in četrty razred srednjih in sorodnih šol (J. S.). 49. / Pričevanje besede: Pisma sv. Ignacija iz Antijohije, Gogolj: Razmišljanje o božji liturgiji, sv. Bonaventura: Svet kot pričevanje Besede (T. Čokan). 50.

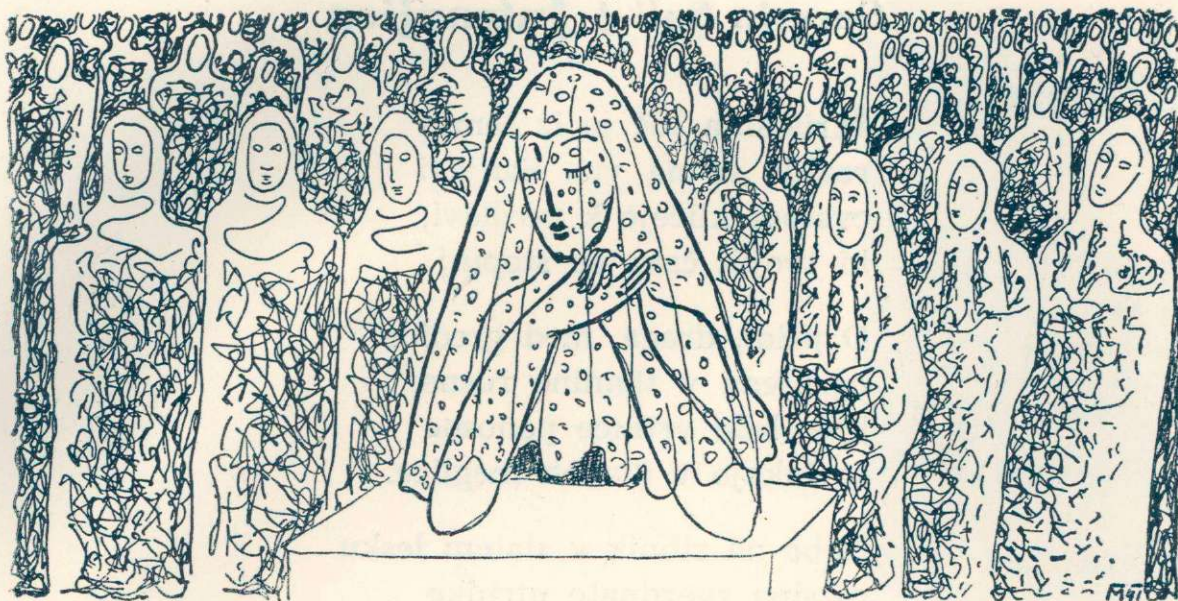
Umetnost: Razstava Božidarja Jakca (S. Mikuž). 52.

Zapiski: ~~Peta~~ Sedemdesetletnica F. S. Finžgarja (T. D.). 54. / Ada Negri (A. Budal). 55.

Vinjeta so delo akad. slikarja **Mihe Maleša**.

Naslovna stran delo akad. slikarja prof. **St. Kregarja**.

Dom in svet izhaja 15. vsakega meseca, desetkrat v letu, z izjemo mesecev julija in avgusta. — Naročnina znaša letno 80 dinarjev, za dijake 60 dinarjev. Dovoljeno je plačevanje v obrokih. — Izdaja ga konzorcij Doma in sveta, ki ga predstavljajo: dr. Joža Lovrenčič, Mirko Javornik, dr. Stane Mikuž, Severin Šali, dr. Tine Debeljak in dr. Alojzij Odar. — Odgovorni izdajatelj: dr. Alojzij Odar. — Odgovorni urednik dr. Tine Debeljak, Jugoslovanska tiskarna. — Upravišstvo: v Ljubljani, Pred škofijo 5. — Tisk in klišeji Jugoslovanske tiskarne v Ljubljani. — Za tiskarno odgovarja: Kramarič Jože.

V SPOMIN

MOŽU, ki je v usodnih letih slovenske zgodovine vzel nesebično v roke vsenarodno borbo za osvoboditev, zmagovito združil usodo svojega naroda s hrvatskim v Narodnem veču, kateremu je stal na čelu kot suveren, po tisočletju zopet vladar slovenske krvi;

MOŽU, ki je Slovence pripeljal v Jugoslavijo, našo močno narodno državo, v kateri smo doživeli Slovenci svoboden razmah vseh svojih tvornih sil;

MOŽU, ki ni pripisoval mogočnega uspeha svojih dejanj sebi, temveč slovenskemu kulturnemu geniju z besedami: »Slovenski možje, ki so narodu ustvarjali njegovo kulturo, slovenski narodni boritelji, ki so mu oblikovali njegov obraz, so ga pripravili na velike dni, ko je konec svetovne vojne prinesel s seboj prelom tisočletne zgodovine. Ko je prišel ta čas, smo Slovenci s svojo izgrajeno narodno organizacijo in s svojo kulturo, ki ni zaostajala za kulturno stopnjo naših sosedov, predstavljali narodno enoto, ki je jasno gledala v svojo bodočnost in bila sposobna odločiti sama o svoji usodi;

MOŽU, ki je z vsemi svojimi močmi krepil to kulturno tradicijo in jo razvijal do najširših in tudi najvišjih mej, braneč in v življenje kličeč ljudsko prosvetne ustanove pa vse do vseučilišča in akademije, sna stoletij, s katerima je potrdil kulturno samobitnost in enakovrednost slovenstva v mejah države in pred svetom.

KLANJAMO se njegovemu delu in njegovi veliki ljubezni do kulturnih vrednot, ki so vodilo tudi naši reviji, ter sprejemamo kot bodrilo iz svežega groba njegov klic:

»**VERUJMO** v narod! Ne v zaton, temveč v življenje, z vero v Boga in samega sebe!«

SLAVA DR. ANTONU KOROŠCU!

Severin Šali | Jutranjica

Kristalna luč je iz temin
razlila se na vrt. Sanjavi
cvetovi kličejo k proslavi,
ki tvojih čaka še stopinj.

O pridi, draga, med gredice
ogrnjena v tkanine rosne,
kjer bele vrtnice ponosne
te čakajo v dlaneh meglice.

Nebo na ribnik v zlatem lesku
razsipa zvezdnate utrinke
in cvetje breskev kot snežinke
pokriva tvojo pot po pesku.

Po cerkvah zornice zvonijo,
dehti v vonjavah grm malinov,
na vasi klici petelinov
svit jutra iz noči budijo.

Goram grebenaste oblike
odstirajo poljubi zarje
svetloba v žarne kolobarje
ovija stare trepetlike.

Že ptički v radostnih pozdravih
iz svojih malih gnezd čebļajo
jutranjim uram, ki peljajo
k nam dan na mehkih rožnih splavih.

O pridi, ljubljena! Na vrtu
se beli dvigajo metulji
in kaplje vlage so dragulji
srebrni na zelenem prtu.

Svež veter žubori s planine
in boža drevje, ki se lista,
odnaša mrak želja, da čista
podava v dnevne se jasnine.

Matija Malešič

Škrlatno nebo na vzhodu in zahodu

I.

Pogledi sodnega svetnika doktorja Ovna so po prebujenju zmedeno in izgubljeno begali po spalnici. Ustavili so se na podobi na zidu, ki je kazala Jezusa, kako nese izgubljeno jagnje. Dolgo jo je opazoval, od Jezusovih oči, polnih miline in dobrote, ni in ni mogel odtrgati pogleda. »Podoba ni slaba,« je zamrmral, »žena, o tvojem okusu priča.« Tisti hip so ga zaskелеle ženine solze, ki so ji privrele iz oči, ko se je zjutraj prigugal domov.

»Žena,« je zastokal. Njegov glas pa je bil tako ubit, da se ga je sam prestrašil. V pričakovanju, ali se bo žena oglasila ali ne, se je spomnil njenega pogleda, s kakršnim se je danes zjutraj ozrla v Jezusa. In zopet je hočeš nočeš pogledal na sliko. »Oči me gledajo, kamor koli se obrnem in od katere koli strani pogledam podobo. Da nisi imela, žena, kekega namena, ko si pred dvema mesecema premenila sliko na steni? Jagnje v tvojih rokah, Jezus, bi mogel biti mlad oven, mladi Oven, žena? Žena!« jo je hripavo poklical.

Ni se oglasila. In v silni žeji, ki se je oglašala, in ob zoprni kislini, ki je začela sitnariti po želodcu, si je priznal: »Grdo je, kar počenjam, in ne more se lepo končati. Odmikaš in odtujiš se mi, žena, odbijam te s takimi jutranjimi prihodi domov, kakršen je bil danes. Vse to vem, toda s takimi podobami, kakor si jo obesila na zid, in s takimi pogledi nanjo, vzdihni in jokom kakor danes zjutraj, z vsem tem pri meni ne dosežeš ničesar. Toliko bi me že lahko poznala, da me take reči le odbijajo, dražijo in jezijo. Žena!« je zarobantil, da je njegov glas votlo zabobnel po stanovanju, ki je bilo prazno.

»To že ni več navadno kuhanje,« se je jezil, ko je opazil, da obleka na stolu ob postelji ni zlikana in čevlji niso očiščeni. »To je že kuhanje druge stopnje,« je pomislil sam pri sebi in bi se nasmejal svojemu uradniškemu izražanju, da ni bil jezen.

Neutolažljiva žeja ga je prisilila, da se je oblekel in odvihral v kuhinjo. Z ropotom je odprl okno. Žena, ki je na dvorišču govorila z odvetnikovo gospo, se ni ozrla nanj, dasi je morala slišati ropot.

»Ko končaš, pridi za hip gor,« je jezno rekel. Trikrat je prehodil kuhinjo gor in dol. Ko žene le ni pričakal, je zvišal svoj glas in se ni prav nič potrudil, da bi ga krotil: »Prosim te, prihrani kako besedo tudi zame.« Ko tudi ta opomin ni zalegel, je zapovedujoče zaklical: »Dora!«

Pa tudi na to zapoved ni takoj prišla. Po Ovnu je zakipelo. Ali prvi pogled na ženo mu je razodel, da nima opravka niti s kuhanjem druge,

ampak tretje stopnje. In še vse več je razbral iz njene nameravane počasnosti in malomarnih kretenj, z njenega temnega obraza in užaljenih pogledov, ki so se trudili, da bi mimo njega zbegali in se ga izognili.

Oven je potlačil svojo jezo in presodil, da je najboljši odgovor na ženino obnašanje, če je sam užaljen.

»Kakšen želodec imam in kako mi škoduje vino in cigarete, veš, pa ne prideš na prvi klic. Več so ti ženske marnje ko moževo zdravje.« Oven je videl, kako malo se žena meni za njegovo užaljenost. In je poskusil z opravičevanjem in razlaganjem: »Nisem toliko pil ko drugi, le kadil sem preveč in kajenje mi škoduje. To neznosno kislino po želodcu povzroča nikotin, z njim sem se zastrupil.« Ko tudi opravičevanje in razlaganje na ženo ni napravilo nobenega vtisa, je začel z dobrikanjem: »Ženka, kislina mi razje želodec, če se me ne usmiliš. Še tokrat se me usmili in me ozdravi, pa ti obljubim, da me zlepa ne premotijo več. Guljaž, prav oster guljaž mi spravi želodec zopet v red. Zalijem ga s pivom, pa bo zopet vse, kakor da nočne krokarije sploh bilo ni. Pošlji po pivo, ženka! Žejem sem, da bi pil slano morje.« Oven je presenečeno obmolknil, ko je opazil, da ga žena gleda s široko odprtimi očmi, v katerih se je budila groza. »Gledaš me, ko da se bliska v mojih rokah bodalo, s katerim te mislim zabosti. Ne obiraj se, hiti, ne veš, kak upor hrumi po mojem želodcu.«

V ženinih očeh je rasla groza: »Ne veš, kakšen dan je danes? In ti danes, danes zahtevaš guljaž?!«

»Danes zahtevam guljaž, da, guljaž! Lahko bi že vedela in sem ti že neštetokrat povedal, kakšen trdovratnež in nasilnež je moj želodec, kadar ga razdraži preobilo vino in zastrupi nikotin. Izbirčen je, trmoglavavo zahteva danes guljaž, jutri morda kisle ledvičke, pojutrišnjem kislo juho. Danes torej zahteva guljaž! Zgani se, žena, pozdravi me z njim!«

Žena se ni ganila. »Danes bi jedel meso? Ali res ne veš, kakšen dan je danes?«

»Vem: dan, ko zahteva moj samodržec guljaž!«

»Danes je veliki petek!« je s povzdignjenim glasom rekla žena.

»Moj želodec ne vpraša, ali je danes veliki petek, navaden petek, sploh petek ali nepetek. Moj gospodar zahteva guljaž in ti, žena, mi ga pripraviš!«

»Nikdar!« je tako odločno, trmasto in uporno bruhnilo iz žene, da se je Oven obrnil proti njej, sklenil roke na hrbtu in se nagnil z gornjim životom k njej: »Me hočeš zlepa ubogati in mi pripraviti guljaž?«

»Nočem!«

»V sedemnajstih letih, odkar sva skupaj, si danes prvič spregovorila besedo, za katero bi bilo bolje, da ni prišla iz tvojih ust. Premisli se, stopi k štedilniku in popravi z dejanjem, kar si zagrešila z besedo. Premisli, prosim, premisli, dokler je še čas. Čakam!«

»Zaman čakaš, premislila sem, guljaža danes ne dobiš.«

»In zakaj ne?«

»Ker je danes veliki petek!«

»Krog dokazov je sklenjen in ženska logika je pri kraju. Ali ti me poznaš in dobro veš, da nisem tisti, ki bi kdaj in v katerem koli primeru klonil pred žensko logiko.«

Oven je trdo stopil po kuhinji, žena je sedla k mizi in vzela iz košare pletenje.

»Še zmerom čakam,« je mračno rekel Oven z glasom, ki se mu je poznalo, kako vre po njegovi notranjosti.

»Zaman čakaš!« je mirno odgovorila žena in ni dvignila pogleda od pletenja.

V Ovnovih krvavih očeh se je zabliskalo. »Priznati mi moraš, da ti v sedemnajstih letih nisem nikdar rekel besedice, tudi če si letela po trikrat na dan v cerkev. Tudi danes bi ti ne govoril o tem, da ne posegaš s svojo trmo v moje kroge, v moje navade, v moje pravice. Priznaš, da smem od svoje žene zahtevati, naj mi skuha, kar hočem?«

»Na veliki petek nimaš pravice zahtevati od mene guljaža.«

»Da je nimam te pravice? Od kdaj nimam take pravice?«

»Od vekomaj!«

»Kako, kako? Od vekomaj? Razloži mi besedo, ki je ne razumem. Zakaj molčiš? Pač zato, ker besede niti sama ne razumeš in nesmiselno ponavljaš, kar si slišala v cerkvi.«

»Bog je dal tako zapoved, in ker je Bog od vekomaj, je njegova zapoved od vekomaj.«

»Imenitno, ženka, prekrasno si dokazala, kako malo je razuma, samostojnega mišljenja in logike v ženski glavi. Moje znanje v verskih rečeh šepa, ali toliko se le spominjam iz šol, da te lahko vprašam: Kdaj je Bog prepovedal jesti meso na veliki petek? To slišim danes prvič.«

»Jesti meso na veliki petek so prepovedali tisti, ki jih je Jezus postavil, da pasejo njegova jagnjeta.«

Oven je ves oživel: »Kaj pa izgubljena jagnjeta, stari ovni z zvitimi rogovi, ki jih Jezus ni našel v goščavi? Ali tisti tudi ne smejo jesti na veliki petek mesa, tisti, ki jim je vse to pripovedovanje o Jezusu kot Bogu previsoko, da bi ga mogli s svojim razumom doseči in verovati, tiste torej, ki ne verujejo v Jezusove zapovedi?«

»Ti, ki veruješ le v to, kar vidiš, otiplješ in s svojim razumom doumeš, kaj bi rekel ti, da naenkrat potemni sonce...«

»...sončni mrk...«

»...da zapokajo skale...«

»...potres...«

»...da se odpro grobovi...«

»...potres, kakršnega pri nas še ni bilo...«

»...da vstanejo mrtvi iz grobov?«

»Da vstanejo mrtvi iz grobov, bi rekel: Halucinacije imam. Žena, teci po zdravnika.«

Gospa je žalostno pogledala na kip Dobrega pastirja v kotu, pred katerim je gorela lučka: »Ob spominu na svoje trpljenje deliš danes posebne milosti, dobrote in usmiljenja. Ali se ti tisti, ki tavajo v temi, ne smilijo?«

Ovna je ženin pogled dražil, njene besede so mu pognale kri v glavo. »Danes deli Jezus posebne milosti, dobrote in usmiljenje? Povej, ali si bila danes v cerkvi?«

»Vsak veren kristjan gre danes molit k božjemu grobu.«

»Si bila pri pridigi?«

»Prespala naj bi ves dan ko ti, kaj bi le rekel Bog k temu?«

»In pridigal je novi, mladi kaplan?«

»Pridigal je, kakor še ni nihče govoril s prižnice v naši fari. Ponočnjaki, ki ljubite temo in vlivate vase vino, ko niste žejni, prav vi bi morali slišati pretresljivo Jezusovo besedo na današnji dan pred dva tisoč leti: Žejen sem!«

Oven je hitel zapirat okno: »Pridigaj, pridigaj, vse mesto naj ve, kako znaš pridigati. Kako rada odvetnikova gospa vleče na ušesa, kar se godi pri drugih družinah, veš. Ali hočeš, da začnejo obirati tudi nas, kakor obirajo komisarjevo družino? Ti veš, da mi je družina in naš dober glas nad vse. Odvetnikova gospa naj ujame besedo tvoje pridige, o, saj ne bom smel med prijatelje, če zvedo, kako mi doma pridiguješ in ponavljaš kaplanove besede. Jaz, sodni svetnik, predstojnik okrajnega sodišča, doktor iuris universi, jaz naj hodim poslušat pridige mladega kaplana, ki bi mu lahko bil oče? Nesrečnica, ali se zavedaš, kaj zahtevaš od mene?«

»Pravo besedo si povedal, nesrečna sem, ali nesrečna prav zato, ker poslušam komisarja in njegovo družbo, ne pa kaplana, O, govorili bodo ljudje o tebi, obirali te bodo, kakor obirajo komisarja, ali ne zato, ker se trudim, da bi te privedla na pravo pot...«

»Brez vzročne zveze in ob neprimernih prilikah ponavljaš kaplanove besede. Ne draži me s svojim trdom, ne z žalostnimi pogledi na tisti kip v kotu, pred katerim zadnji čas prižigaš lučko, ali na podobo na zidu v spalnici. Povej, ali ti je kaplan svetoval, da obesiš na zid podobo Jezusa, nesočega izgubljeno ovco, ki pa je lahko tudi mladi oven? Povej tudi, ali je kaplan v svoji današnji pridigi naravnost namignil na ponočnjake, ki ljubijo temo in vlivajo vase vino, ko niso žejni?«

»Kaplan je preblag, preveč plemenit in preobziren, da bi pri vsej svoji gorečnosti koga žalil.«

»Blag, plemenit, obziren, goreč? Ima še kakšno lepo lastnost, ki si jo pozabila omeniti?«

»Poln je tistega, kar manjka tebi in tistim, s katerimi ponočuješ in popivaš.«

»Kaj je tisto?«

»Opazi kdaj kateri izmed vas ob jutrih, ko se ziblujete domov, škrlatno nebo na vzhodu?«

»Kakšno nebo?«

»Škrlatno!«

Oven je presenečeno širil kalne oči: »Te čudne in nenavadne besede nisem slišal vseh sedemnajst let iz tvojih ust, navadni zemljani je menda sploh nikdar v življenju ne izgovorijo. Ti veš, da nisem slab sodnik, veš, da mi je dolgoletna izkušnja odprla pota do najglobokejših človeških skrivnosti in poostrila čut za resnico, pred menoj ni mogoče nikomur ničesar skriti. Poglej mi v oči in mi odkrito priznaj, od kod imaš to čudno in nenavadno besedo.«

Iz Ovnovih ust je puhtel tako zoprni duh, da ga je gospa pahnila od sebe. »Iz nobenega vinskega sodu s pokvarjenim vinom ne puhti toliko kisline kot iz tebe.«

»Sedaj mi je jasno, čemu gori lučka pred kipom v kuhinji, čemu si zamenjala sliko v spalnici in mi nočeš skuhati guljaža, zakaj je moja obleka pomečkana in moji čevlji niso očiščeni.« Glas mu je vztrepetal: »Nesrečnica, ali ne vidiš, kam me ženeš? V družino, ki mi je na svetu edino in vse, kar mi je sveto, prinašaš besede, ki so nam tuje. S tujimi besedami se nam odtujiš in obračaš od nas, opažam, kako se nam iz dneva v dan vse bolj odmikaš in polziš, da sama ne veš, ne kedaj ne kako, tja, kjer so komisarjevi, ki o njih govori vse mesto. Reci, ali jaz vse to zaslužim?«

»Iztrejni se najprvo, saj ne veš, kaj govoriš.«

»Trezno, kakor še nikdar v življenju te vprašam: Ali mi skuhaš guljaž? Čakaj, ne odgovori prehitro, od tvojega odgovora zavisi mnogo, mnogo, vse, na čemer visim z vsem svojim srcem in razumom, s svojo logiko in izkustvom. Dora, premisli, preden izrečeš in preden izbereš med menoj in tistim daljnim škrlatnim nebom na vzhodu.«

»Škrlatno nebo na vzhodu je zagrinjalo, ki loči nebo in zemljo, za tistim škrlatnim zagrinjalom je Bog. In Boga je treba bolj poslušati kot ljudi.«

»Torej si se odločila zoper svojega moža in za kaplana.«

»Ne za kaplana, za Boga sem se odločila.«

Počasi in omahovaje, ko da ga nočejo nositi noge, je odštorkljaj Oven iz kuhinje. »Škrlatno nebo, tisto daljno nebo, katerega žarenje se v minutah izgubi, da ni sledu o njem, tisto nebo, ji je več kot jaz,« ga je grizlo, da se je sam sebi smilil.

Gospa je pritekla za njim: »Oskar, ostani doma, vzdrži se vsaj danes pijače in ne jej, za božjo voljo te prosim, ne jej danes mesa. Vse v drob

in mozeg me zaboli ob misli, da tisti, ki nas prav danes spominja na svoje trpljenje in svojo žejo, da tisti tvojega izzivanja in sramotenja na današnji dan ne bo pozabil.«

»Kdo je kriv, da moram v gostilno? In kdo bo kriv, če me tvoj Jezus res kaznuje, ker si v gostilni naročim guljaž? Strni krog vzročnih zvez, razberi iz njega logični zaključek.«

»Oskar, tvoja logika je strašna. Samemu Jezusu tam na sliki bi se ob njej skalil dobrotljivi pogled in lučka pred Njegovim kipom v kuhinji trepeče pred njo.«

»In škrlatno nebo na vzhodu,« je porogljivo vprašal Oven, »ali ne bi škrlatno nebo zatemnelo in ga ne bi prekrili črni oblaki ob moji logiki?«

»Prekrili bi ga, kadar bi začel ti s svojo juridično logiko razpravljati o njem in dokazovati njegov pojav.«

»Ha, ha, ob vso lepoto bi ga spravil, če bi ti razumsko razložil njegov pojav? Ti hočeš živeti v zmoti, ker se nočeš odpovedati privzgojenemu čustvu?«

Gospa je obupano pogledala skozi odprta kuhinjska vrata na trepetajočo lučko pred kipom Dobrega pastirja v kotu. Njen pogled je bil čisto tak kakor zjutraj ob moževem prihodu domov, ko se je ozrl na sliko v spalnici. Ovna je ta pogled tako razdražil, da je naglo odhitel iz veže in trdo zaprl vrata za seboj.

2.

Konceptni praktikant doktor Jože Medved je pritekel v sobo okrajnega komisarja Rudolfa Jereba: »Pomisli, glavar mi je dodelil spis, ki je svetla raketa v temo in množico vsakdanjih spisov.«

»Bo komisija?«

»Ne ena komisija, več jih bo, oziroma več dni se bomo sprehajali po zelenih gozdovih. Po opisu in priloženih načrtih misli uprava veleposilstva spravljati les iz gozdov deloma po drčah, deloma pa zgraditi plovnico, do najvišjega vrha gore speljano vzpenjačo, po dolini pa zgrade ozkotirno železnico.«

»Spis spada v moj referat,« je zabrundal komisar in posegel po spisu v praktikantovi roki. »Zakaj ga je glavar dodelil tebi?«

»Vprašaj ga!« mu je pikro odvrnil Medved, stisnil spis pod pazduho in se odpravil, da se vrne v svojo sobo.

»Oženjen nisi, družine nimaš, v dolgovih ne tičiš ko jaz, pa dobiš spis s tako komisijo, ki bi človeka vsaj za teden dni izvlekla iz denarnih skrbi. Če imaš količkaj kolegialnega in socialnega čuta v sebi, odstopi spis meni!«

»Ne odstopim ga, vesel sem, da sem dobil enkrat v roke kaj novega. Ne zameri, da sem te zmotil. Če bi vedel, kako me sprejmeš, bi sploh ne prišel k tebi.«

»Kako si še mlad in naiven, da te veseli spis in novost kake uradne zadeve. Povej, ali ti je glavar dovolil, da greš za praznike domov?«

»Do sedaj še ne, nisem si ga upal prositi, preveč je nataknen danes. Meni sicer ni rekel nobene besedice, ali naša včerajšnja krokarija mu ni po volji in nate, ki te je moral klicati v urad, je prav pošteno hud.«

»Zaradi včerajšnjega ponočevanja te gotovo ne pusti domov. Vem, da stiskaš za to priliko nekaj stotakov. Ker ne pojdeš domov, je tvoje stiskanje denarja odveč. Stori dobro delo, posodi mi jih, reši me stiske, o kateri nimaš pojma, kako me tare, usmili se vsaj moje družine, če se mene nočeš.«

»Obrni se na koga drugega, ki ima več denarja ko jaz.«

»Na koga, povej mi, na koga se naj obrnem? Že ves dan si belim glavo, komu naj rečem, pa ga ni, pri katerem bi si upal uspeti.«

Medved ni čakal, da komisar konča.

Jereb si je podprl glavo in se je zamislil. Iz premišljevanja ga je predramilo rahlo trkanje na vrata. Ni se hotel oglasiti. Ali trkanje ni nehalo. Nazadnje je zaškrtala kljuka v ključavnici, komisar je skočil s stola in se pripravil, da nahruli stranko, ki se ne zmeni za uradne ure.

»Očka, povsod te iščem,« je zagostolela med vrati Milena, njegova najstarejša hčerka.

»Mamica te je poslala, da prineseš denar?« je mračno vprašal oče.

»Očka, kako se motiš! Mamica niti ne ve, da te iščem, še manj sluti, kaj ti mislim povedati. Mamica danes ves dan joče, ali njen jok se bo spremenil v veselje, ko izve, kaj sva midva sklenila.

»Nove obleke nimaš za jutrišnjo procesijo, je-li? Vse tovarišice pojdejo z novimi oblekami k vstajenju, le komisarjeva Milena ne. Ali ti katera posodi svojo obleko, da presenetiš mamo?«

»Zopet se motiš, očka! Da ne bom imela jutri nove obleke, je res neprijetno, ali to je malenkost v primeri z višjim in lepšim namenom, s katerim te iščem.«

»Z visokim in lepim namenom, ne, celo z višjim in lepšim namenom me iščeš? In ne gre ne za denar ne za novo obleko? Otrok, danes sem dovolj trpkih preslišal in dovolj bridkih premislil. Ako me razvedriš, ti vendarle kupim novo obleko, pa če bi moral pred cerkev beračit za denar. Zakaj me iščeš?«

»Da začnemo pri nas novo življenje.« Milena je pogledala na vrata, ki so vodila v sosednji prostor, ko da se boji, da tam kdo prisluškuje. Hipoma pa se je stresla, zakrilila z rokami h križu na omari, pred katerim so stranke prisegale. »Joj, očka, kako prav je, da imaš v pisarni takega Boga, ki še ni umrl na križu. Ne bo nama treba iti na klanec za mestom.«

In prej ko se je komisar prav zavedel, kaj hoče povedati, je pokleknila, sklenila in povzdignila roke proti križu: »Bog, ki kličeš na križu: Žejen sem!« Naglo se je Milena obrnila k očetu: »Očka, moje molitve ne smeš slišati! Zatisni si ušesa! Nočeš? Pa zmolim po tiho!«

Komisar je osuplo gledal, kako vneto pregiblje hčerka ustnici in kako zaupno dviga poglede in ročici h križu na omari.

»Vzemi z omare križ, očka! Od blizu bom bolj videla, kako strašno trpi Bog, ki še ni umrl.«

»Ali naj tudi sveči prižgem in danes zaprisežeš ti mene pred križem, pred katerim drugače jaz zaprisegam stranke?«

»Prižgi, prižgi svečki, očka! Če res prisežeš, kar bi rada, bo mamica danes, ko je že ves dan prejokala, danes, na sam veliki petek, zapela, da jo bo zaslišal Bog na križu tam na Kalvariji, ne, v samih nebesih.«

»Kaj naj prisežem?«

»Da ne boš več pijančeval, pa da nehaš zahajati v Port Artur!«

»Povej mami, naj mi prizanese s takimi prizori, ki ne spadajo v pisarno. Dela in skrbi imam dovolj. Glej kupe nerešenih spisov na moji mizi.«

»Ali očka, kaj ti nisem rekla, da mamica ne ve, kaj ti hočem povedati?«

»Ne ve, seveda ne ve! Klečanja v pisarni, molitev z povzdignjenimi rokami, zaprisega pred križem ob prižganih svečah, vse to si si izmislila sama in vse to nima namena, napraviti name vtis ter me ukloniti mami volji.«

»Tudi to pot si krivičen mami, kakor si ji krivičen večkrat, da joče.«

Komisar je obrnil hčerki hrbet in zabrskal po kupih spisov na mizi.

»Ako ni prav, da se pogovarjava o tem v pisarni, pojdiva na sprehod do križa na klancu tam za mestom. Bog na tem križu v pisarni je majhen, njegove bolečine niso tako vidne kakor na onem križu klanca, kjer visi Jezus v skoraj naravni velikosti in je njegova bolečina razločno vidna.«

»Milena, vidiš, koliko dela imam. Ne morem na sprehod, nimam te kedaj poslušati.« Ko je začutil, da bo bruhnil iz hčerke glasen jok, se je premagal in jo s prisiljeno radovednostjo vprašal: »Zakaj naj bi šla na sprehod do klanca za mestom, kjer na križu visi Bog, ki še ni nagnil glave in še ni umrl?«

»Da bi te pogled na njegove bolečine presunil in da bi ob njegovem neskončno žalostnem vzdihu ‚Žejen sem‘ sprevidel, da ni prav, če piješ, kadar nisi ne žejen ne potreben vina.«

Komisar je udaril po kupu spisov: »In vse to se je skuhalo v tvoji glavi, kaj ne?«

»Gospod katehet so danes silno lepo pridigali, tudi tisti križ na klancu za mestom so omenili, kjer Bog še ni nagnil glave in še ni umrl

in kjer v strašnih mukah kliče: 'Žejen sem!' Ljudi je presunilo, čisto drugačni so bili v obraze kakor sicer, jokali so, tudi jaz sem jokala, tebe in maminega joka sem se spomnila. In tedaj med jokom mi je Bog navdihnil misel, da stopim k tebi. Ali mi sedaj verjameš, da ni mamica prav nič kriva?»

»Kriv je kaplan, ki se vtika v stvari, ki ga prav nič ne brigajo. Ali je z besedo omenil koga, ki pije, kadar ni potreben vina in ni žejen?»

»Kaj pa misliš, očka. Na prižnici se ne govori tako, kakor govoriva sedaj midva, ali ti z mamico, sploh ne tako, kakor govore ljudje med seboj. Pred Bogom, ki posluša z oltarja, pred samim živim Bogom pove pridigar le tisto, kar hoče Bog, ki ga navdihuje in mu narekuje besede. In danes je tako lepo govoril. Danes, na veliki petek, ko obhajamo spomin Njegove smrti, je Jezus posebno milostljiv, dobrotljiv in usmiljen. Danes se ga moramo spomniti s tem, da se odrečemo kaki svoji prav ljubi razvadi, ali da si pritrgamo, kar imamo prav radi. Jezus nam vsako tako malenkost obilo poplača. Jaz sem se odrekla nove obleke za jutrišnjo procesijo, zato me Bog gotovo poplača in me usliši.«

»Misliš, da naju usliši? Tebe morda. Meniš, da bi tudi mene?»

»Goreče ga moraš prositi, pa te usliši.«

»Še nikdar nisem bil v taki stiski, v kakršni sem danes, še nikdar nisem nikogar tako goreče prosil, ko bi danes prijatelja, Boga, vraga, kogar koli, da mi pomore z denarjem.«

»Jezus ne deli denarja, ljudem v stiski pomaga drugače.«

»Najin sprehod do križa sredi klanca pred mestom bi bil torej nepotreben.«

»Ne, ne, pojdi! Na svetu je tudi še kaj drugega kot denar.«

»Če za veliko noč ne bo pri nas jedil ko pri drugih družinah, kaj porečete?»

»Niti besedice, očka! Lepo bo, če mamica ne bo jokala, kakor joče danes.«

»Joče, ker ji nisem dal denarja.«

»Mislim, da joče še za kaj drugega.«

»Za kaj drugega naj bi jokala?»

»Ker vedno tičiš v Port Arturju.«

»Tako je rekla?»

»Nič ni rekla, sama vem, da bo nehala jokati, če nikdar več ne prestopiš praga gostilne Port Artur, pa ako ji daš denarja ali ne, pa ako bomo tudi na veliko noč brez blagoslovljenih jedil, pa ako pojdem tudi jutri brez nove obleke k procesiji. Sprevidiš sedaj, očka, da je na svetu tudi še kaj drugega kot denar, bolj potrebnega, lepšega in višjega.«

»Tega ti seveda nimaš od mamice?»

»Preden si začel posedati v Port Arturju, mamica vendar ni toliko jokala kot sedaj.«

»Da ne joče, bi bil doma kakor prej. Vednega cmerikanja se človek naveliča. Pred njenim jokom bežim, to ji povej.«

»Ne razumem te, očka! Če bi ne odhajal od doma, bi mamica ne jokala, ker odhajaš, pa joče.«

»Premajhna si še, da bi razumela to in še marsikaj drugega.«

»Da mamica joče, ker posedaš pri tisti Cilki v Port Arturju, razumem.«

»Ne razumeš,« jo je razdraženo zavrnil komisar, »prav tega ne razumeš, s svojimi leti ne smeš razumeti. Če pa ti je mamica kaj o tem pravila, je bilo njeno govorjenje neprimerno. Ne joči, Milena,« jo je skušal pomiriti. »Prelepo bi bilo na svetu, ako bi bilo vse to tako preprosto, kakor misliš ti in vas uči gospod katehet: K Jezusu bi se zatekli, kadar bi bili v stiski, goreče bi ga prosili, pa bi nam dal, za kar bi ga prosili. Ali Bog kraljuje nekje nad zvezdami, daleč in visoko, ljudje na zemlji se pa morajo ubijati za ljubi kruhek, kakor vedo in znajo.«

»Bog ni le nad zvezdami, Bog je povsod, vse vidi, vse ve.«

»Dobra učenka si, Milena, boljše gotovo nima gospod katehet. Gotovo te ima tudi Bog rad, ker si tako polna vere in zaupanja vanj. Še v meni si vzbudila upanje, kar takoj poskusim, kako te ima Bog rad. Prosi ga zdaj, ko me ne bo v sobi, da moja prošnja ne bo zastonj. Ako dobim denar, kreneva na klanec za mestom, da se Jezusu zahvaliva za pomoč.«

Komisar je odvihral v tajnikovo sobo. »Gospod tajnik, morate mi dati iz uradne blagajne predujem.«

»Ne smem ga vam dati, gospod komisar, gospod glavar mi je to izrečno prepovedal.«

»Danes je hud name, ker sem dopoldne prišel prepozno v urad. Jutri se pomiri, pregovorim ga, da vam ne bo rekel besede, če mi za praznike daste predujem.«

»Predujmov na plačo imate že toliko, da vam prvega ne bo kaj izplačati.«

»Kako bo prvega, me trenutno ne skrbi. Za praznike moram imeti denar, še danes moram imeti denar. Pomislite, kako nesramen je mesar, na knjižico nam ne da prekajene gnjati, gotovino zahteva, gotovine pa nimam. Ali naj bo moja družina za veliko noč brez gnjati in blagoslovljenih jedi? Še danes moram imeti denar, drugače žena ne bo mogla pripraviti, kar je za veliko noč potrebno.«

Okrajni tajnik je zmignil z ramo in se na uradno blagajno niti ozrl ni.

»V moji sobi joče hčerka, ki jutri ne pojde v novi obleki k procesiji. Njen jok bi presunil in omečil te mrke uradne zidove. Stopite v mojo

sobo, prisluhnite joku moje najstarejše hčerke, potem recite zadnjo besedo o predujmu.«

»Dal bi vam ga, da mi ni glavar prepovedal.«

»Povejte mu o tem joku v moje opravičilo. Dajte mi kos papirja, da vam za blagajno napišem potrdilo.«

»Potrdilo je nepotrebno, denarja iz blagajne vam ne smem dati. Dal bi vam iz svojega žepa, če bi ga imel, iz blagajne si ga pa niti zase ne smem vzeti.«

»Jutri zjutraj ga prinesem nazaj, v teku večera in noči ga nekje dobim, pa če se ponižam, kakor se še nisem. Jutri zjutraj bo denar zopet v blagajni, še preden pride glavar v urad.«

»Tako ste že večkrat obljubili, pa denarja niste prinesli in sem imel sitnosti.«

»Danes zahtevate, da prisežem?«

»Tudi če prisežete, vam denarja iz uradne blagajne ne smem dati.«

Čemerer se je vrnil komisar v svojo sobo. Hčerka je stala, kjer jo je pustil, roke so ji ohlapno visele ob telesu, žalostni pogledi so begali po sobi.

»Nisi molila, da bi dobil, za kar sem prosil?«

»Nisem, očka!«

»Zakaj mi nisi prej povedala, da ne boš molila in mi prihranila ponižanje?«

»Bog ve, zakaj ti ne da denarja. Z denarjem bi pohitel v Port Artur, ga zapil in delal greh, mamica bi pa jokala.«

Pogledi so se ji ustavili na šipi v oknu, ki je bleščala v zahajajočem soncu, ko da je zlata. Skočila je k oknu, pogledala na nebo na zahodu in zavzeta vzkliknila: »Očka, glej, kako veličastno žari nebo na zahodu, vse zlato je.«

»Zlato je? Hoj, Milenica, ako je zlato, skočiva, teciva na zahod. Polne žepe zlata si natlačim, nikdar več ne bom v denarnih stiskah.«

Milena se ni ganila od okna.

»Nočeš z menoj, ker veš, da bi tam ne bilo zlata, ko bi tja dospela. Na vrhovih gora, kjer sedaj žari nebo, bi bila tema. Morda bo tudi jutri, pojutrišnjem in popojutrišnjem tako lepo žarelo nebo na zahodu, tedaj namesto k večerji stopimo k oknu, razširimo oči ob taki lepoti in veličastju. Misliš, da bomo od tega občudovanja siti? In misliš, da bodo mamica in tvoje sestrice zadovoljne?«

»Zakaj ne stopiš k oknu, očka? Saj ni zlato nebo na zahodu, še lepše kot zlato je, vse škrlatno je!«

»Kakšno je?«

»Škrlatno je.«

»Od kod ti naenkrat ta beseda?«

»Veš, zdaj je tako lepo, nepopisno lepo?«

»Vem, samo trenutek mi dovoli, da pomislim in najdem primerne besede, ki ti ta svetlobni pojav razložijo, da ga boš umela. Vlaga v zraku povzroča prelivanje barv, žarki se lomijo.«

»Ne, ne, ne, kar misliš povedati in si se kdaj po šolah naučil, tisto ni tako lepo kakor to, kar ti povem jaz: Tam za tem veličastvom na zahodu je božji prestol; duše, ki so danes dotrpele na zemlji, hite, da se poklonijo svojemu Stvarniku, Odrešeniku in Sodniku; duše pravičnih so tako lepe, svetle in žareče, da blešči nebo na zahodu, kakor ga najboljši slikar ne more naslikati in nobena beseda dostojno opisati. Joj, koliko duš pravičnih se danes bliža nebeškemu prestolu, da je nebo tako nepopisno lepo. Saj sem ti rekla, očka, da je danes dan posebne božje milosti, dobrote in usmiljenja. Očka, zakaj ne stopiš k oknu? Zamujaš priliko, kakršna se ti ne ponudi kmalu. Tako lepo in veličastno ni nebo še nikdar žarelo kot danes. Sedaj pomisli, kako lepo mora biti šele v nebesih, če je že vhod v nebo tako nepopisno lep in je zagrinjalo med nebom in zemljo tako čudovito. Tam za zagrinjalom so poljane, ki se bleste stokrat lepše ko škrlatno nebo, tam so vrtovi, po katerih cvetejo rože, ki so lepše, ko barve na zahodu. Tam so beli gradovi, v njih dvorane, prostrane dvorane, katerih stene in tla žare kot škrlat in katerih stropi so posuti z biseri. Dvoran je brez števila, vsaka naslednja je lepša od prejšnje. V zadnji dvorani pa je božji prestol in ta izžareva tak sijaj, da jemlje človeku vid.«

»Ko sem bil majhen kot ti, nisem imel kateheta, ki bi mi pravil tako lepe legende, kakor jih pripoveduje vam gospod katehet. Sedaj imam drugih skrbi čez glavo in nimam kdaj poslušati legend. Ko bom star in vas vse štiri svoje hčerkice preskrbim, tedaj, Milena, bom zrl na nebo na zahodu, kadar bo žarelo, kakor praviš, da žari danes. Legende so za otroke in starce.«

»Zakaj ga nočeš pogledati danes? Pogled na to veličastje te iztrga skrbem, povzdigne ti misli tja do vhoda v nebesa.«

»Kaplanu, ki nima družine, je lahko pridigati, tebi tudi. Jaz, ki vas moram obleči in prehraniti pet, samega sebe in moram plačevati služkinjo, jaz nimam kdaj izgubljati časa z legendami. Pojdiva, da najdem kje človeka, ki mi posodi, česar mi Bog tam v zadnji bleščeči dvorani na zlatem prestolu noče dati. Ne joči, no, ne joči vendar, Milena. Saj nisem rekel nič hudega čez Boga! Priznam ti, da je škrlatno nebo tam daleč na zahodu lepo.«

»Lepo je tudi še kaj drugega, lepota je tudi še bliže kot na daljnem zahodu.« Ujela je očeta za rokav in ga pridržala. »Glej, očka!« je zadrhtela in pokazala na sodnega oficila, ki je prišel iz sodišča in stekel k otroškemu vozičku in ženi, ki je s sinčkom čakala nanj. Žena ga je morala potiskati od vozička, s takim veseljem in nasiljem je hotel privabiti sinčku smehljaj na ustnice. Oficial je ženin opomin poplačal s tem,

da jo je odrinil od vozička, sam prijel za ročaje in pritisnil nanje, da se je sprednji del vozička s sinčkovno glavico dvignil. Oficial je sklonil glavo proti sinčku, začel tleskati z ustnicami in ga obsipavati z lepimi besedami. »Glej, očka, tudi to je lepo! Lepo je, kar mi je pravila mamica, da ji je, kakor bi sanjala, kadar se spomni, kako te je hodila čakati pred urad z menoj in kako si me ljubkoval. Glej, očka, oficial je vesel, gospa je zadovoljna, oba sta srečna. Manj je študiral kot ti, manj plače ima kot ti, pa si ne gredi življenja z denarnimi skrbmi. Zakaj nisi še ti tak, kakor je gospod oficial in kakršen si bil, ko sem bila še jaz tolikšna, kakor je sedaj oficialov sinček?«

»Tedaj sem imel samo tebe, ne štirih deklic.«

»Mamica vendar ni kriva. Grdo je, da ji tudi to očitaš in s takimi izgovori bežiš od nas. Misliš, da ti sina, ki si ga toliko želiš, prinese babica v Port Artur? Tja ti ga vendar ne sme prinesiti.«

»Milena!« je razdraženo siknil komisar, da sta se še oficial in njegova žena ozrla. »Danes si izgovorila več, kakor bi smela takšna mlečnozoba deklica sploh kje slišati.« Opazil je, kako radovedno dviga oficialova gospa glavo in kako skuša usmeriti voziček proti njemu.

»Povej mamici, da prinesem denar, ali pa me sploh ne bo domov.«

Potisnil si je klobuk na čelo in s hitrimi koraki odšel od presenečene hčerke, ki so ji solze zalile oči.

(Dalje.)

Kazimiera Illakowiczówna | ❶ narod poljski ...

❶ narod moj, tam za gôro v daljavi!

Čez pepel pogorišč, čez taborišč žice napete
k srcem, razbitim v munduri krvavi,
stopa zdaj božje Dete ...

Nobene tolažbe, pomoči, nasvetov
človek ne more več dati,
kjer bil je dom in vrt, poln cvetov,
tja stopa zdaj božja Mati ...

Glej, tu smo zdaj nad zamrznjenim bregom,
odtrgani od zemlje vekovite ...
Pridi, Marija, z Jezuškom po snegu,
pomolita za ubite!

(V Romuniji l. 1940). Iz poljščine Tine Debeljak.

Stanko Kociper
Šentjurjevski provizor

Drama o mladem duhovniku. 3 dejanja.

Osebe:

Anton Trpin, šentjurjevski provizor.

Feróna, njegova mati.

Korenják, veleposestnik in župan.

Lovro Kocén, lónar pri Korenjaku.

Požgánov Franc.

Magda, njegova hči.

Tjaš Krampáč, viničar.

Orša, njegova žena.

Videk, njun sin.

Neža, stara postrežnica.

Žandar.

Prvo dejanje.

Godi se v revni šentjurjevski fari.

Poletni popoldan je.

Preprosta pisarnica, kot jih je lahko videti v revnih župniščih širom slovenske zemlje. Okna in dvojna vrata. Miza, stoli, polica s knjigami in obešalo. S sten razlivajo preko vsega tiho pobožnost svete slike, dolg molek z debelimi jagodami in veliko razpelo, delo okornih rok kmečkega podobarja; pod njim klečalo. — Skozi okna drhtijo sončni žarki in lepijo na križu, kot da spletajo nebeško glorio okoli glave Trpečega.

Provizor (*kleči na klečalu, s sklenjenimi rokami si podpira brado in pase dušo in oči na krvavem obrazu Križanega*).

Ferona (*trhla in izsušena sedi v oguljenem naslanjaču na nasprotni strani za provizorjem. Roke ima naslonjene na palici, da ji na njih počiva sivolasa glava z bledim, skoraj mrliškim obrazom, ki se ves droben in neznamenit izgublja v temnih gubah naglavnega robca*): Tonček —!

Provizor (*med govorom večkrat pokašljeje. Ljubeznivo*): Mati?

Ferona: Kje si, Tonček?

Provizor: Delam.

Ferona: Tako tih in čuden si zadnje čase. — Kaj delaš?

Provizor: Molim, mnogo molim, mati. — Da bi bil dober pastir svoji majhni fari, da bi bila moja čreda božja!

Ferona: Moliš tudi zame?

Provizor (*mehko se mu sprostijo usta v blažen nasmešek in še bolj krčevito sklene roke*): Mati, tudi za vas!

Ferona: Oh, ko bi ne bilà slepa... Ne vidim te; le mislim si, ko sedim ob oltarju sv. Jurija, kako si lep v mašnem oblačilu. (*Sega s tresočo roko v prazno.*) Povsod ta sivi mrak. — A v mojem srcu, Tonček, v mojem srcu! (*Z drhtečim glasom.*): Dala sem Gospodu Bogu služabnika. (*Kot da sanja.*): Jurjevski gospod provizor, ki ga imajo tako radi, je moj sin Tonček... — Kajne, da te imajo radi?

Provizor (*vzdihne*): Da... rad imam svoje farane.

Ferona: To je lepo.

Provizor (*se dvigne s klečalnika in stopi k materi*): Potrebujete česa, mati?

Ferona: Nič... nič... — Meni je tako dobro pri tebi. (*Oči ji topo gledajo v prazno, usta pa ji drhtijo.*) Tisti dan, Tonček, tisti dan... Pri fari sv. Barbare klenkajo zvonovi! Feroninega Tončka vabijo k oltarju. Tistega želárskega... — Kako me gledajo, ko stopam vstric njega...

Provizor (*objame materino glavo*): Tako neizmerno sem vam hvaležen, mati.

Ferona: Sonce na goricah! — In slavoloki! — Tonček pa ima krono, belo krono na glavi. — Prvo hostijo je položil Feroni v usta.

Provizor: Plaho sem prijel prvič živega Boga v svojo nevredno roko. — Kakšna oblast, deliti vsemogočnega Stvarnika!

Ferona: Se spomniš, Tonček, kako so si ljudje jezike otresali? Nič ne bo iz njega! — Preveč lep je za duhovnika! — Niso te prav sodili. — Jaz pa sem vedela in zato sem ponosna...

Provizor: Resnično sem se bal. — Preveč me je oklepal svet s svojimi mrzlimi rokami in trepetal sem, ko sem stopil v ogenj božji.

Ferona: Ah ja; vse preveč lepote so videle moje oči, morala sem oslepeti.

Provizor (*vzdihne*): Da... takrat... S kakšnimi močmi, s kakšno zanesenostjo sem zložil svojo skromno revščino v skrinjo, ko sem se odpeljal kot mlad kaplan na svoje prvo mesto k Sv. Ani!

Ferona: Ti zdaj pri Sv. Juriju ni lepo?

Provizor (*stopi k oknu*): Lepo mi je, mati... Kot skrbna kolkja je cerkvice sv. Jurija. Okoli nje se stiska nekaj lepih hiš z županovo nad vsemi, ostale kočice pa so raztresene po vrhéh, kot da bi se piščančki pasli med vinogradi. — Lepo mi je, mati, da bi umrl med temi goricami in jagnedi, ki stražijo zidanice po bregéh!

Ferona (*zaskrbljeno*): Jezus, Tonček, kaj je, da tako govoriš?

Provizor: Bojim se, da nisem dovolj krepkega zdravja za jurjevsko faro. V pljučih me boli včasih, nemirno spanje imam in ponoči se potim.

Ferona (*nestrpna*): Moj Bog ti usmiljeni, ta moja slepota! — Vedela sem, da si bolan, ko tako pokašljuješ! Da nisi jetičen! Bog ve,

kako si se že posušil. — Magda, o ti mladost neumna, kako le gleda nate? Tonček, povej mi, vse mi povej, ji bom svetovala, kako in kaj! Ne ve tako, ko pa je tako neizkušena deklina.

Provizor: Da; kot oskútena ptička se je zatekla k nama.

Ferona: Francova je; kako bi drugače? Dosti ti je pomagal Požganov Franc, dosti, ko si se šolal. — Sevé, zatekla se je; ne moreš je spoditi.

Provizor: Zakaj bi jo podil? Pridna je. Kaj bi počela midva sama? Nekoga bi morala vzeti k hiši za pomoč.

Ferona: Le strogo jo drži! Mlado je in neumno kot kozica.

Provizor (*gleda skozi okno*): Ravnokar prihaja. — Kot srnica se podi po méjah in grábicah, da ji janke opletajo po trsih.

Ferona? Od kod prihaja?

Provizor: H Korenjaku sem jo poslal prosit, da bi me jutri zjutraj k vlaku zapeljal, sicer pridem ves otépen od rose v mesto.

Ferona: V mesto pojdeš?

Provizor: Da, v mesto.

Ferona: Kaj boš tam delal?

Provizor: Na škofijo moram.

Ferona (*vesela*): Na škofijo? Jezus, mogoče ti bodo prevzvišeni dali kako boljše mesto.

Provizor: Zagovarjat se pojdem.

Ferona (*ne razume*): Kako?

Provizor: Tožili so me.

Ferona (*prestrašena*): Za pet ran božjih, Tonček!

Provizor: Mati, ne bojte se! Ničesar nimam na vesti.

Ferona (*hiti*): Tolikokrat sem ti že rekla, odslovi mežnarja! Nikoli ob uri ne zvoni dneva, včasih še ob nedeljah s štúkom zakasni. Zdaj pa imaš...

Provizor: Sem ga že opomnil, naj pazi na uro. Siromak dela, pa zaspi ali pa pozabi. Kdo bi mu zameril?

Ferona: Seveda, ti ne; ti mu ne zameriš. Zato pa se boš šel sedaj zagovarjat na škofijo.

Provizor (*pri oknu*): Mati, ko bi vi videli, kako lepi so jag-nedi po jurjevskih hribih. In vendar so največkrat žrtev strele, ki namesto v zidanico počí v vrh topole. Razmrcvari jo, pa vendar raste in šepeta dalje...

Ferona: Moj Bog, ko bi me le s slepoto ne udaril! Jaz bi vas že podila! Tako pa... ah...

Provizor (*stopi k njej*): Zakaj tako govorite, mati?

Ferona (*se dvigne*): Le stopi k meni! (*Tipa po njem.*) — Če si v zibki zajokal, sem vedela, kaj ti manjka, in sem ti pomagala. Danes mi ni dano spoznavati tvoje bolečine.

Provizor: Nimam jih, mati. — Ta tožba? Čisto vest imam. — Duhovnik je kakor nalašč ustvarjen za tožbe. — Srečen sem.

Ferona: Jaz pa se bojim, da bi ne bilo kaj hudega. — Ne vidim, a materino srce sluti. Bojim se; sama ne vem, česa... O Bog...

Provizor: Preveč se vznemirjate zaradi te zadeve.

Magda (*živahno, naivno dekle. Naglo pride, v obraz zažarjena*): Sem dolgo hodila?

Provizor: Kako je, Magda? Me bo zapeljal?

Magda: Ne more.

Provizor: Ne more?

Magda: Slabe volje je gospod Korenjak danes. Cigaro je skoraj pregrizel, tako jo je žuljil v ustih, jaz pa sem se kar proti vratom umikala, ko je z očmi streljal vame. — Kakšen velikanski marof imajo in kot púcel debele svinje.

Ferona: Bog ve, kako si se obnašala! Pazi vendar na to, da v župnišču doraščaš, in ne nori kot telička na gmajni!

Provizor: Zakaj je rekel, da ne more?

Magda: Nič mi ni povedal. Bo sam prišel k vam.

Provizor: Mhm... (*Se zamisli.*) Dobro...

Magda: Grozno zadírcen je bil danes. Nad hlapci in deklami je rohnél kot huda ura. Drugič se bom bala iti k njemu.

Provizor: In res ni povedal nobenega vzroka, zakaj ne more?

Magda: Rekel je, da se bosta dokraja zmenila danes, ko bo prišel k vam.

Ferona: Jaz grem v cerkev. (*Tipa s palico proti vratom.*) Molit grem.

Provizor (*se sunkoma domisli*): Mati, z vami pojdem. (*Odideta.*)

Magda (*sama. Iz nedrij izoleče rdeči fajgelček. Nežno ga poljubi in hrepeneče pritisne na srce*): O Vanček! — V tvojem ógradu sem ti ukradla fajgelček... Tvoj fajgelček... (*Zatika si ga za bluzo.*)

Videk (*kakih šestnajst, sedemnajst let mu je. Ni popolnoma pri zdravi pameti. Neprestano se reži. Pokuka pri vratih. V rokah drži jerbas, poln hrušk*): Kuku. — Hvaljen Jezus! — Hi, hi...

Magda (*se zdrzne*): Joj Videk, kako si me prestrašil!

Videk: Hi, hi, hi... Oršin Videk Magdo prestrašil! — Kje pa so gospod provizor? Nekaj imam za njih in mater Feronó, tebi pa nič ne dam. — Hi, hi, hi...

Magda: Pa ti ne povem, kje so gospod provizor.

Videk: Tisti fajgelček mi daj, ki je ravno tak kot oni košati v našem ógradu. Vanček si vsako nedeljo utrčajo vejico, ko grejo k maši, in jo za klobuk zataknejo.

Magda (*odkima*): Mm, Videk, tega pa ne dam. — Povej, kaj si prinesel!

Videk: Ne! — O pač! Saj so Vanček rekli, da moram tebi v roke dati. (*Dene jerbas na mizo.*) Pojdi k meni in pokukaj v cekar!

Magda: Kakšne lepe hruške!

Videk: Hi, hi, hi. — Tiste rane sočne so. Te so Vanček cepili, jaz pa sem jih natrgal. V cekar so jih tako lepo Vanček zložili... (*Izvoleče eno in jo da Magdi.*) Vidiš, to sem nalašč za tebe utrgal, ker te imam rad. Na! Hi, hi, hi...

Magda (*vzame in jo slastno je*): Zakaj me imaš rad, Videk?

Videk: Ker me ne tepeš. Mene vsi radi tepejo. Doma so me oča bili, ko so se šmarnice napili, pri Dolinarjevih pa me hlapec mlati. Vanček pa me imajo radi. Jaz pa njih. Drugače bi tako ne služil tam za pastirja.

Magda: Imaš Vančka zelo rad?

Videk: Kruci, pa kako! Če bi jaz bil tako močan, kot so oni, pa bi se po robu postavil, ko bi me hotel kdo osliniti. Ko sem jim zadnjič v pivnici pomagal, sem jih videl, kako so polovnják v rokah nesli. Kot jaz tale cekar.

Magda: Kajne, noben fant ni tako močan kot Vanček? Tako močan ti ne boš nikoli.

Videk: Nikdar, ti rečem. Meni so oča z batjago moč iz pleč iztolkli. (*Vleče Magdo k oknu.*) Le poglej si Vančka tam pod lesom, kako seno nakladajo! — Glej, hlapca Lojza bodo čisto zametali. (*Nena-doma poskoči in se noro smeji.*) Huj, Lojz je z voza padel. To je prav, to je prav! Glej, kako se kobaca; Vanček pa so jezni.

Magda (*koprneče gleda preko Vidka in z roko nežno pošilja poljube skozi okno*).

Videk (*opazi*): Kaj pa delaš, Magda?

Magda (*se zmede*): Nič... nič... — Zakaj pa ti ne pomagaš?

Videk: Mene so poslali v štacuno po sladkor in cimet. Zvečer bomo jabolčne štruklje jedli. Pa hruške sem nesel. (*Kaže skozi okno.*) Glej, Magda, naš oča so zopet pijani. Kako kolovratijo po podstenju. Danes jih bodo spet mati dobili po grbi. — Hvala večnemu Bogu, da služim pri Dolinarjevih: sedaj bi jih zopet dobil, hi, hi, hi...

Magda: Uboga Orša! — Se ti mati nič ne smilijo, Videk?

Videk (*skomizgne z rameni*): Hm... kaj pa hočem? — Naj gredo služiti, kot sem jaz šel!

Magda: Videk, tega ti ne veš. Mati Orša tega ne morejo narediti; kdo pa bi za Blažka in Frančka in Tončo in Mico skrbel?

Videk: Saj bi lahko vsi šli služiti. — Jezus, Korenjakov lónar gre sem. (*Bezlja.*) Zdaj pač grem. Po cekar bom že prišel, sedaj se mi preveč mudi. Tega se tako bojim kot samega zlodeja. Nekoč so mi krave samo malo čez jarek na Korenjakovo pogledale, pa mi je skoraj ušesa potrgal. Pazi se pred njim, Magda! — Srečno! (*Skoči kar pri oknu ven.*)

Magda (*se smeji za njim*): Zbogom in Bog lonaj, Videk! (*Za sebe.*) Vančka pozdravi! (*Brska po jerbasu in na dnu najde pismo. Izoleče ga, veselo ga pritisne na prsi, nato ga mrzlično odpre in poželjivo bere.*) Ne žalosti se, ljuba Magda, zaradi otroka! — Dete, ki ga nosiš, naju druží, dokler naju gospod provizor ne zveže pred oltarjem sv. Jurija za večne čase. In to bo čez dva meseca. Do takrat pa ne sme nihče zvedeti, da bo presenečenje tem večje! — Tvoj zvesti Vanček. — O Vanček! — Moj dobri... Pod zglavje bom dala tvoje pisemce, da bom ponoči sanjala o njem... (*Gre in se kmalu vrne. Stopi h križu.*) Ljubi Bogec, odpusti, če je bil greh! — Ko pa se imava tako rada! — Ko se bova vzela, boš odpustil? — Vedno se bova imela tako rada... Vedno... (*Nekdo potrka.*) Ja!

Lovro (*26 let ima. Pride*): Dobro srečo voščim, lepa Magda!

Magda: Kaj pa vas je prineslo, gospod Lovro?

Lovro: Ali ne bi smel vstopiti, posebno ker mi je sreča tako prislužila, da ni provizorja v hramu in mi ni treba iskati izgovora ter svetohlinsko zaobračati oči?

Magda: Grdi ste, gospod oskrbnik! Kako govorite?

Lovro: Joj, joj, ptičica golobičica nedolžna, krokar je planil v tvoje gnezdece... Ham... (*Jo prime.*)

Magda: No, no! Kaj pa vam je?

Lovro: Sedaj mi boš povedala! Ali — ali...

Magda (*se mu iztrga*): Saj sem vam že povedala. Nikoli.

Lovro (*se s težavo premaguje*): Še žal ti bo, trdovratnica!

Magda: Videli boste, da sem še večja trdovratnica, kot sami mislite.

Lovro: Kaj imaš fanta? Kje ga skrivaš, da nihče ne ve zanj?

Magda (*se muza*): Ni daleč in pazite, gospod Lovro, da vas ne bo premikastil! Močan je, da polovnjáke v rokah prenaša in — rad me ima...

Videk (*opije pod oknom*): Magda! Magda!

Magda (*stopi k oknu*): Videk?

Videk: Že nesem sladkor in cimet.

Magda: Še meni prinesi kos štruklja!

Videk: Jutri, ko bom krave gnal tod mimo na pašo. — Ti, če je Korenjakov lónar še notri, povej mu, da se ga sedaj nič ne bojim! Ko pa bom tako močan, kot so naš Vanček, pa me naj le pride za ušesa vleč! — Srečno!

Magda: Dolinarjevo mater zahvalim za hruške — in Vančka.

Lovro (*se smeji*): To je torej tvoj fant? Ta me bo stepel? — Le pazi, Magda, da ti navsezadnje res ne bo ostal samo Videk!

Magda: Rajši ga imam kot vas.

Lovro: Pa zakaj me ne maraš?

Magda: Ker imam tako lepega in dobrega fanta!

Lovro (*požvižga in se zasmеji*): Šele zdaj sem se spomnil. (*Skrivnostno.*) Ga imaš res zelo rada?

Magda (*prisrčno*): Neizmerno...

Lovro: Mhm. — Lahko uganem, kdo je?

Magdo: Nikdar ne boste uganili, ker nihče ne ve za naju.

Lovro: Nihče? — Ho, ho, bo... — Še preveč ljudi ve in ne vem, kako se bo to končalo, če se o pravem času sama ne spametuješ, da ti bo to samo v nesrečo. Ti, ki si sedaj, dokler si še mlada, lahko pomagaš, imej pamet in ga pusti, če se on ne zaveda, kaj je! — No, sedaj vidim, da je le resnica, kar si ljudje šepetajo, zakaj si pri Šentjurju...

Magda (*naivna*): Hi, hi, hi... Stavim, da ne veste ne vi in nihče drugi, kdo je. — Pa ugibajte in boste videli, da ne boste nikdar uganili!

Lovro (*se odkašlja*): Visok in zravnán je.

Magda: Da. Kot jelka...

Lovro: Plave oči ima.

Magda: Kot spominčica lepe.

Lovro: Črno obleko nosi...

Magda: Kadar gre v cerkev ali v mesto.

Lovro: No, no! — In črn klobuk.

Magda (*naivno pokaže*): Postrani. (*Se smeji.*)

Lovro: Tega ravno ne vem, če ga ima postrani. Kajpada, fantovski je bolj, če ga ima postrani. — Magda, upaš trditi, da še sedaj ne vem? Ne prisili me, da ti povem!

Magda: Ne veste. — Pa povejte!

Lovro: Častiti gospod šentjurjevski provizor Anton Trpin...

Magda (*ostrmi in onemi*).

Lovro (*se ji zasmehovalno bliža*): No? No? Ti je sapo vzelo? — Kaj praviš, sem uganil ali nisem?

Magda (*osuplo*): Gospod — oskrbnik! — Kaj govorite? Ali ste znoreli?

Lovro (*hinavsko*): Saj imaš prav! Ti si mlada, on je mlad. Vse življenje se bosta lahko — služila...

Magda (*se zave*): Le čakajte! Ne boste me več dolgo gledali v jurjevskem župnišču.

Lovro: Tako daleč sta že? No, lepa reč! Te bo poslal — — na letovanje...? Potem pa res nimam jaz več kaj tu iskati, ho, ho...

Magda (*se zadržuje*): Sam peklenšček govori iz vas. Ali imate res tako umazano dušo?

Lovro (*se muza*): Moje roke res niso maziljene...

Magda (*zasmеje se*): Kmalu vam bom jezik zavezala.

Orša (*živahno suhljato ženšče, ki daje vidik dosti starejše, kot je. Z obraza ji je brati pomanjkanje in bedo. Priteče*): Jezus, vse nas bo pobil. Otroci so se razbežali in jaz sem mu komaj ušla.

Lovro: Orša, kaj se še niste navadili? Jaz bi sedaj na vašem mestu imel že tako utrjena pleča, da ne bi nič več čutil bunk.

Orša (*sope*): Le norčujte se iz reve! — Saj vi ne boste nič boljši do svoje žene. Vsi dedci ste enaki. Sami pijanci. Ravno taki boste, če ne še hujši.

Lovro: Lepo me imate, Orša. Čakajte, vam bom že še kdaj dal piti, ko boste težek koš nesli mimo Korenjakove zidanice.

Orša: Eh, kaj boš sponášal! — Saj ne daješ svojega. — Deda ste mi tudi danes vi s šmarnico zapojili, da je kot obseden. Bom že gospodu Korenjaku povedala, kaj delate. — Delavcem bi raje pošteno postregli, da vas ne bodo kleli! — To se vam mora lepo zdeti, ko moj dedec tu v bližini cerkve take počenja in preklinja, da se kar kadi. Potem pa se še norčujete.

Lovro: Ko pa je tako zgovoren, ko ga ima malo pod kapo. Take storije pripoveduje, da bi človek počil.

Orša: Zelo lepe vam mora pripovedovati! — Molili bi rajši, molili, da bi se nas Bog usmilil in bi ne bila taka suša; da bi nam Bog blagega dežja poslal. Seveda, kaj je takemu, ki ima poln vamp in živi kot bik na gmajni?

Lovro: Brrr, baba, kdo te bo poslušal! Zbogom. (*Odhaja.*)

Orša (*za njim kriči*): Le pojdite, da vas ne vidim! — Magda, to ti je pravi vrag, ne bodi mi za greh vzeto! Še stokrat hujši je kot Korenjak sam. Jaz sploh ne grem več tja v dêro. Samo ščuva ljudi. Pa kake pripoveduje! Bog se usmili!

Magda: Dobro ste mu jih povedali, Orša.

Orša: Magda, daj mi kakšno delo? Ne grem domov. Otroci so tako vsi pri Dolinarjevih in bodo tam dobili jesti, stari pa naj gre za večerjo spat! Nič mu ne bom kuhala, temu prasetu. Saj mu tudi nimam kaj, ko pa vsak dinar sproti zakadi in zapije.

Magda: Dobro, Orša; na vrtu mi boste pomagali. Vam bom že dala večerjo in za deco tudi kaj. — Pojdive! (*Hočeta iti, pa nekdo potrka na vrata.*)

Orša (*nemirna*): Da ni moj dedec!

Magda (*prešerno*): Naprej, če si za kaj; če ne, pa zunaj ostani!

Korenjak (*mogočen in oblasten vstopi. Daje vidik človeka, ki se zaveda položaja, porekla in bogastva*).

Magda (*se prestraši zaradi besed, ki jih je prej izrekla*).

Orša (*zbeži*).

Korenjak (*strogo*): Lepe olike si se nekje naučilo, dekle. — Kje je gospod provizor?

Magda (*zmedena*): Ni jih... Sedite, prosim! — Po njih skočim. V cerkvi so... (*Vzame cekar in zbeži.*)

Korenjak (*gleda za njo. Briše si pot in se pritajeno smehlja ter šobi ustnice.*) Saj je res vablljivo telesce! (*Se razgleduje po sobi. Se ustavi pred sliko — novomašnim spominom in bere*): »Vzemi križ na svoje rame in pojdi za menoj!« (*Se obrne proč*): To je torej njegovo vodilo? (*Za trenutek pomisli, potem se zasmije*): Pha... Lep križ si si naložil, provizorček... Bogme, s slastjo bi ga nosil... (*Oblastno sede in si prižge cigaro.*)

Provizor (*skromno pride in za trenutek obstane pri vratih*).

Korenjak (*ga zapazi in vstane ter se prikloni*): Dober dan želim.

Provizor (*mu ponudi roko*): Bog! — Bog! Dobrodošli, gospod Korenjak! Sedite, prosim! — Zakaj ste me tožili, gospod župan?

Korenjak (*za trenutek zmeden in poražen. Seda*): Kako? — Tožil?

Provizor: Da. Kaj sem zagrešil?

Korenjak (*se zave*): Hja... Saj vas nisem jaz tožil. Vsa občina vas toži, vsa občina.

Provizor (*otožno*): Vsa občina? (*Zamišljeno*): Vsa občina...

Korenjak: Torej že tudi veste, zakaj vas tožijo? — Kajpak, kako bi ne vedeli! — In ste poslali deklino k meni prosit za voz samo zato, da bi me dražili...

Provizor: Kdaj sem vam dal povoda, gospod Korenjak, da me tako slabo sodite?

Korenjak: Ne vtikajte svojega nosu v stvari, ki vam niso nič mari, posebno če imate sami dovolj masla na glavi!

Provizor: Torej tožba se ne tiče moje cerkvene službe?

Korenjak: O pač! — Toda po vaših vprašanjih, ki me presenečajo, sodim, da se že sami zavedate, v katerem grmu tiči zajec. Ali pa vsaj nimate popolnoma čiste vesti.

Provizor: Na kaj namigujete?

Korenjak: Oprostite, podlo ste ravnali, ko ste poslali svojo Magdo k meni. Če se drznete v pridigi ščuvati proti meni, gnilemu grešniku, kako morete potem na drugi strani od takega človeka zahtevati usluge?

Provizor (*presenečen*): Kdaj sem ščuval proti vam?

Korenjak: Ne pretvarjajte se! — Prišel sem, da vam dokažem, da se vas ne bojim in da se bom proti vaši potuhnjenosti znal vedno odkrito postaviti v bran. Če ničesar ne veste in če imate res tako čisto vest, kako ste mi potem mogli takoj zastaviti vprašanje, zakaj sem vas tožil?

Provizor: Gospod Korenjak, nekoč ste me obdolžili, da vaše viničarje ščuvam, ker sem vam rekel, da so slabo plačani. Čeprav nisem mislil tistikrat izrečno na vas, ampak sem hotel le pokazati na bedo svojih faranov v splošnem, ste mi zagrozili. Ali je bilo potem, sedaj ko

se je ta grožnja uresničila, treba kake posebne potuhnjenosti in pretkanosti, da sem vas odkrito vprašal, čemu ste me tožili?

Korenjak: Zviti ste res. Spretno obračate besede. — Upam pa si misliti, da tudi veste, da sedaj niso viničarji vzrok spora med nama, ker bom delavce plačeval vedno pač tako, kakor mi bo šlo v račun. Vinogradnik sem in že vem, kaj delam.

Provizor: Vem samo to, da ste me tožili vi.

Korenjak: Ves občinski odbor vas je tožil.

Provizor (*nestrpno*): Govorite vendar! Govorite vendar!

Korenjak: Poznate me.

Provizor: Vem, da je vaše poreklo staro in odlično in imel sem vas vedno za krepek, čeprav grob značaj.

Korenjak: Pol jurjevskih vinogradov je mojih in s tem pol faranov, ki so moji viničarji. Jaz sem prosil na škofiji za vas, da bi vas poslali k nam za provizorja, zato sem pričakoval, da se boste znali tudi obračati z menoj. Vi pa ste izzvali takoj v začetku boj za vpliv.

Provizor: Moja naloga je skrb za duše Jurjevčanov, tako da med nama ne bo moglo priti nikoli do boja za vpliv. Ne bojte se zanj!

Korenjak: Končno vam tega tudi zameril nisem; mladi ste in častihlepni. — Najmanj, kar sem mogel pričakovati, pa bi bilo vendar to, da se ne bi v moje zasebno življenje vmešavali. In sedaj me vlačijo ljudje po zobeh. Tako ste pritirali stvar tako daleč, da se bo eden moral umakniti. In kateri bo tisti, vam je menda jasno...

Provizor: Kaj sem vam storil? S čim sem se vmešaval v vaše življenje?

Korenjak: Čemu ste pridigali o koruzništvu, da so potem začeli moji viničarji kazati name in se mi za hrbtom posmihati?

Provizor (*se začudi*): Torej v tem ste našli povod? — Gospod župan, škofija nam je dala nalogo, govoriti neko število nedelj o družinskem življenju in nam je določila snov. Če sem tudi vas v pridigi kaj prizadel, ni bila moja krivda. To je moja, od Boga zapovedana naloga, in ne smem je opustiti na noben način. Izvršil sem jo in mirno se pojdem zagovarjat.

Korenjak (*razkačen plane*): Čeprav vam je škofija dala nalogo, bi se bili lahko kako izognili ali prikrojili, ko vendar vidite, da niste nič boljši ali še slabši od mene. Nikoli bi se ne vtikal v vašo stvar, če bi tudi vi pustili mene v miru.

Provizor: Česa me torej dolžite?

Korenjak: Čemu imate Magdo v hiši, če ne za to, da za hrbtom slepe matere ljubkujeta...?

Provizor (*za hip otrpne kot zarečen. Krčevito sklence roke, zapre oči in grenko stisne ustnice*): Moj Bog! (*Zgrudi se na klečalnik in si zarije prste v lase.*)

Iz daljave se čuje grom.

Korenjak: Kaj zdaj vzdihujete in stokate? — Sklenil sem, da bom jaz končal pohujšanje, ki ga dajete fari. (*Zajedljivo*): Ne morem namreč razumeti, da bi ravno vi mogli samo zavoljo tistega belega ovratnika pod brado ostati pri tako mikavni vabi svetnik, ko smo vendar vsi iz krvi in mesa.

Provizor (*težko vstane in se globoko zagleda v Korenjaka*).

Korenjak (*razdražen. Ne vzdrži pogleda*): Ne glejte me sedaj kot jagnje mesarja! — Mislím, da sva zgovorjena. (*Hoče iti.*)

Provizor: Gospod Korenjak, še tole vam povem in potem sodite!

Korenjak (*kot prevzet zaradi miline, s katero govori provizor, obstane*).

Provizor (*stopa s težkimi koraki proti Korenjaku, ki pa mu ne upa gledati v oči*): Bil sem študent, od svete Barbare tam v hribih. V zibki me je mati posvetila Bogu in šel sem za njeno željo. Bil sem reven študentek! (*Sede na stol in kot da čara spomine iz preteklosti*): Oče mi je umrl in v bedi in pomanjkanju sem preživel svojo mladost, da mi je bolezen zagospodovala v pljučih. — Usmilil se me je bogati sosed Požganov Franc in mi omogočil končati šole. — Odpovedal sem se samemu sebi. Vzel sem svoj križ na rame in šel za Gospodom. — Medtem je Požganov Franc zapravljal s tožbami grunt in obubožal. Sam je šel med viničarje, otroci pa so se razkropili po svetu. Najmlajšo, Magdo, je poslal k svojemu študentu, šentjurjevskemu provizorju Antonu Trpinu. Upal je pač, da se bo ta skušal vsaj s tem pokazati hvaležnega in bo njegovo hčer preživel, dokler si sama ne poišče drugega doma. (*Vstane in gre proti oknu*): Te želje svojemu dobrotniku nisem smel zavreči. (*Krepko*): Niti malo pa nisem mislil, da bom ravno med šentjurjevskimi goricami prvič padel pod križem zaradi nerazumevanja nekoga, ki mu vest ne da miru.

Korenjak (*zakrknjeno*): Ste končali svoj zagovor?

Provizor (*kaže skozi okno*): Glejte, tu spodaj pod oknom teče čista voda Trnovca! Ravno pod tem oknom dela globok tolmun in neizmerno nebo se zrcali v njem... A naša Magda vendar najrajši kar skozi okno stresa smeti vanj. Za trenutek se voda vznemiri in onečedi, a sveži valovi, ki prihajajo od nekod zgoraj, jo znova poživijo. — To je naše življenje, ki ga onečaja svet, Bog pa nas očiščuje in poživlja... (*Gleda skozi okno.*)

Grom se čuje bliže.

Provizor (*ne da bi pogledal Korenjaka*): Ne zadržujem vas več. Naglo se bliža nevihta...

Korenjak (*negotovo se zamaje. Ne ve, ali bi kaj rekel ali ne. Nerodno se samo prikloni in odide*).

Pavza.

Grom.

Provizor (*pokliče pri drugem oknu*): Magda! — Pridi gor! (*Stopi od okna in sede za mizo. Bolšči pred sebe.*)

Magda (*priteče*): Gospod provizor... (*Obstane.*)

Provizor (*kot da se prebuja iz sanj. Dvigne se in obstoji ter mirno gleda Magdo*): Stopi k meni, Magda!

Magda (*nerazumljivo ji je in plaho stopi k njemu*): Gospod...

Provizor: Magda!

Magda (*ubogljivo ga gleda v oči*).

Provizor: Ali si kje kakšne neumnosti govorila o meni?

Magda: Zakaj...?

Provizor (*z obema rokama jo poboža po glavi, sam se ji zagleda v oči, potem odkima, kot da ne more verjeti v zlobo sveta. Obrne se proč in vzdihne*): Revica, zaradi tebe me tožijo...

Magda (*prestrašena in nemirna*): Moj Bog, gospod provizor...

Provizor: Morala boš oditi.

Magda: Odšla bom. — Ne bo dolgo...

Provizor: Ne bilo bi ti treba še sedaj, če bi svet ne bil tako grd.

Magda: Kmalu jim bom dala priliko sprevideti njihovo zlobo.

Provizor: Sedaj lahko greš nazaj na vrt!

Magda (*s sklonjeno glavo odhaja*).

Provizor (*nekaj časa nem. Potem obrne oči proti nebu*): Gospod, moj Bog, orodje sem v Tvojih rokah. — Preizkušaj me v svoji neizmerni previdnosti! (*Pade v naslanjač, podpre si glavo z rokami in negibno obsedi.*)

Zaradi oblačnosti postaja temačno.

Tjaš (*vpije zunaj*): Kje je provizor? (*Prikolovrati zanemarjen, zaripel in pijan.*) Kje je provizor?

Provizor (*se zravna v naslanjaču in Tjaša samo mirno gleda*).

Tjaš (*ne prenese tega pogleda. Strašno nerodno mu je nenadoma, da stoji tak pred provizorjem. Skoraj strezne se in menca*): Mja... (*Drgne si z dlanjo brado in postrani pogleduje provizorja.*) Ja...

Provizor: Kaj bi radi, Tjaš?

Tjaš (*kot otrok se vede*): Po Oršo sem prišel. — Ven me je zaprla, mrha, pa se k hudi uri pripravlja...

Provizor: Tepli ste jo spet...

Tjaš: Korenjakov lónar me je opil. — On rad vidi, kadar stara čez prélaze skače...

Provizor (*dobrohotno karajoče*): Tjaš! — Drugim na ljubo pretepate ženo?

Tjaš (*ne ve, kaj bi. Sram ga je pogledati provizorju v obraz*): Saj... saj je ne bom več. — Ne glejte me tako, gospod! — Recite ji, naj gre domov!

Provizor (*stopi k oknu in pokliče*): Orša! Orša! — Pojdite sem! (*Tjašu*): Tako rad vas imam, Tjaš, kljub vsemu... Niste najslabši izmed mojih faranov. — Velik otrok ste... Pri vsej svoji revščini ste srečni... — Kaj pa vi mislite o meni?

Tjaš (*ne ve, kaj bi s tem vprašanjem. Skomizgne z ramenih in se davi*): Saj veste, da ne znam lepo govoriti. — Rad vas imam, da bi... Pijem rad...

Orša (*priteče*): Križ božji, kako se bo vlilo. (*Zapazi Tjaša*): Kaj pa ti tukaj delaš? — Gospod provizor, ven ga vrzite, da se bo na dežju streznil, prasica pijana!

Provizor: Orša, Orša! Kakšne besede so to! — Spravita se lepo in pojdita domov!

Tjaš: Pojdi, stara, večerjo kuhat, da ne bodo otroci šli lačni spat!

Provizor: Pri materi in Magdi v kuhinji se oglasita, da vama bosta kaj dali!

Orša: Zahvalim lepo!

Provizor: Pod zimo pa pridite, Tjaš, spet po suknjo, da vas ne bo zeblo! — Če pa prej odidem, jo boste že prej dobili.

Blisk in silovita strela obenem.

Vsi (*se prestrašijo in otrpnejo*).

Orša (*zaopije*): Jezus Nazarénski, nekje v bližini je treščilo. — Zaprite okna!

Vlije se ploha.

Tjaš (*hiti zapirat okna*).

Provizor: Bog se usmili! — Sedaj ne moreta domov! — Kje so otroci?

Orša: Pri Dolinarjevih, ko so pred tem divjakom zbežali. (*Odide ven.*)

Provizor (*sklene roke in gleda skozi okno*): Hvala Bogu, da so na varnem! Huda ura je zunaj.

Tjaš (*sede in po pomisleku*): Gospod provizor...

Provizor: Tjaš, kaj hočete?

Tjaš (*menca*): Prej ste nekaj rekli... Nekaj, kakor da mislite oditi od Šentjurja...

Provizor: Zakaj se vam zdi to tako čudno?

Tjaš: Jokal bi za vami... Vsi bi jokali... — Tako dober go-spod...

Provizor: Vsi ne bi jokali... Jaz bi. — Tako rad vas imam vse, tako rad...

Tjaš: Tega ne smete storiti, da bi šli proč! — Tudi jaz se bom počasi popravil...

Provizor (*stopi k njemu in ga počehlja po laseh*): Tjaš, Tjaš... Niso vsi v srcu tako dobri kot vi. — Pa tudi vi boste verjeli, kadar me bodo opljuvali.

Tjaš (*se dvigne*): Kaj?

Grom.

Tjaš: Rad bi videl, komu bom jaz kaj verjel...

Videk (*skozi premočen pridirja kot obseden. Tako je zasopljen, da se sesede in ne more govoriti*): Jezus... Jezus... Jezus... (*Grozotno zaopije*): Našega Vančka je strela ubila! — (*Zatuli*): Gospod provizor...

Provizor (*za hip ostrmi*).

Tjaš (*zazija kot okamenel*).

Videk: Na travniku... In hlapca Lojza je omamilo. — Gospod provizor, hitro... hitro... (*Krčevito joče*.)

Provizor (*nestrpno*): Tjaš, Tjaš... Hitro k mežnarju!

Tjaš (*zdvoji*).

Provizor (*z živčnimi kretnjami lovi za plaščem in knjigo in zdvoji*).

Kratka pavza.

Videk (*joče*).

Magda (*naglo pride*): Videk, kaj se je zgodilo...?

Videk (*za hip se grozničavo zagleda v Magdo, potem se ji vrže okoli vratu*): Magda... Mojega Vančka je strela ubila... (*Med tuljenjem plane ven*.)

Magda (*otrpne in zre v prazno. Ne more doumeti strašne resnice. Skoraj brez glasu*): Vanček... Vanček... Ali je res...? (*Sunkovito diha*.) Kdo bo sedaj oče mojemu detetu...? (*Preplašena se ogleduje, davi jo*.) Gospod provizor...? — Gospod provizor! (*Presunljivo zaopije*): Ne! (*Pade na kolena na klečalnik in s pestmi tolče po njem*.) Usmiljeni Bog... usmiljeni Bog... (*Nenadoma se zavihti kot vešča. Nenormalen izraz, sunkoviti gibi*.) Kdo bo oče mojemu detetu...? (*Davi se za vrat, vrže glavo nazaj, zamaje se in strahovito joče*.)

Zasveti se in udari.

Magda (*se strese zaradi strahu in se zgrudi*).

Vernih duš zvonček cinglja.

Ferona (*pritipa s palico*): Jezus, kakšna ura je danes! — Magda! — Magda! — Magda! — (*Tipa s palico naprej in zadene v Magdo. Prikloni se in z roko tipa po njej*.) Za pet ran Kriščevih! — Magda! — Pomoč! — (*Zaletava se v pohištvo*.) Pomoč! — Naša Magda... Naša Magda... (*Zaleti se proti oknu*.) Pomoč! — Naša Magda... (*Kakor hoče okno odpreti, pritisne silovit vihar, ki sunkoma pritisne krila okna navznoter, da Ferono polije ploha in se zamaje*.) Pomoč...! — —

Zavesa naglo pade.

Dušan Ludvik

Trije sodobni katoliški češki pesniki

Vrsto čeških filozofskih in metafizičnih pesnikov, ki se je začela s K. H. Mácho in šla čez Vrchlickega, je zaključil pred svetovno vojno največji fenomen češke poezije, Otokar Březina, pesnik simbolist, himnični pevec družabnih in verskih vizij, skoraj preroških ekstaz. Toda njegova kozmično-mistična poezija in njen način izražanja, tako liturgičnega, paradoksnega in oksimorističnega, se je po svetovni vojni bolj in bolj umikala poeziji radostnega življenjskega opoja (Otokar Theer, Fráňa Šrámek), poeziji, proslavljajoči civilizacijo in proletariat (S. K. Neumann, Josef Hora, Jiří Wolker), čisti poeziji (poetizmu), izvirajoči iz podzavestno nastalih predstav in slik (Vítězslav Nezval, Jaroslav Seifert, Konstantin Biebl).

Med to generacijo in Březino je zazeval globok prepad. Toda njegova idealistično-mistična poezija ni izginila brez odmeva, temveč so jo sprejeli za temelj nove tradicije pesniki stroge verske inspiracije, tako zlasti Jakob Deml in Jaroslav Durych. Iz březinovske poezije je pognala tudi pesniška tvorba Jana Zahradnička in pesnikov okoli katoliške revije »Řád« (Red), zlasti Františka Lazeckega in Václava Renča.*

Vez, ki spaja te tri najmlajše katoliške pesnike, je poleg katolištva predvsem březinovska poezija, pa tudi njihovo pojmovanje češkega življenja v minulosti in sedanjosti. Protikatoliški krogi vidijo vrh slave v češki zgodovini v husitski dobi in tudi v dobi reformacije; doba protireformacije pomeni za nje propad, ali kot jo je imenoval romanopisec Alois Jirásek »Temno«. Katoličani pa vidijo prav v dobi protireformacije zgodovinsko evolucijsko nujnost, ki je prinesla češkemu katolištvu in domoljublju neizmeren razmah. Torej največji kriterij za zgodovino jim je katolištvo. Katolištvu podreajo tudi vse javno življenje in socialna vprašanja, proti Masaryhovemu humanizmu poudarjajo dogmatično vero v Boga. Iz tega izvira tudi kult svetnikov, zlasti domačih: sv. Ljudmile, sv. Václava, sv. Janeza Nepomuka. Dočim usmerjajo njih antagonisti svojo poezijo protizgodovinsko, slavi krog katoliških pesnikov zelo rad dobo minulosti. Še pred usodno češko katastrofo, po kateri opazamo v poeziji vseh pesnikov vračanje k motivom rodne grude, so katoliški pesniki oznanjali spoštovanje domače zemlje, posvečene v znoju ponižnega dela, spoštovanje zemlje, od koder obračamo oči k Bogu, spoštovanje lastnega naroda, ki je združen z nevidnim občestvom mrtvih.

Zahradníček, Lazecký in Renč, ti nadaljevatelji březinovske poezije, »obnavljajo mistični entuziazem in ga, kakor njih mojster, spajajo z gorečo ljubeznijo k zemlji in njenim cvetočim darovom. Hočejo, vzletajoč k verski Absolutnosti, s čistim duhom prenoviti zemljo,

* Glej pregled Jana Strážovca v 9. številu DS, 1940.

ki le počasi vstaja iz katastrof svetovne vojne in revolucije», je sodil o njih malo pred smrtjo Arne Novák.

Najpomembnejši izmed teh je Jan Zahradníček (rojen 17. januarja 1905 v Mastníku na Moravskem, živel je do l. 1939 v Pragi v Břenovskem samostanu — a ne kot redovnik — ko pa so tega leta zasegle nemške čete večino samostana, se je preselil v Uhřinov na Moravskem). V njegovih prvih knjigah vidimo znaten vpliv Březine, zlasti Březinovih prvih dveh knjig »Tajemné dálky« (Skrivnostne daljave l. 1895) in »Svitání na západě« (Svitanje na zahodu l. 1896), v katerih prihaja od žalosti nad neizživeto mladostjo, od hrepenenja po neznanih skrivnostih, od ljubezni k sobratom k najvišji Ljubezni in se s tem osvobodi pesimizma. Tako tudi Zahradníček v prvih dveh zbirkah, »Pokušení smrti« (Skušnjava smrti l. 1930) in »Návrat« (Vrnitev l. 1931).

Dočim prevladujejo v prvi zbirki še žalost, osamelost, kult bolečine in smrti, ki mu je nekaj temnega, a kljub temu nekaj privlačnega, pomeni druga njegova zbirka že nekakšno razjasnitev. Vedno so še bol, teža, smrt in večnost najmočnejši inspiracijski viri njegove poezije, vendar sedaj ne pomenijo nič več nekaj temnega in obupnega. Ozek stik z Bogom (»jaz sem iz Tebe misel odlomil«) mu je porok za osebno odrešitev, bolečina in Bog sta mu dve gibali, smisel življenja (»če bi ne imel bolesti in Bogá || kam bi z življenjem svojim se podal?«). Ta svet mu je nekaj idealistično-mističnega, kjer se moramo najprej v bolečinah očistiti za novo nadzemeljsko življenje (»Ah, če bi ne biló te sladke teže || zletele ptice davno bi z zemljé || ... in glina siv nebesni svod bilá bi || ... In kdo potem bi nosil breme zvezd || če ne biló bi te presladke teže?«). Ko skuša z bolečino prečistiti si dušo in spoznati najvišjo dobroto, prihaja v knjigi »Jeřáby« (Jerebike l. 1933) polagoma iz svoje samostanske celice v vrtinec življenja, ki ga plaši, ker še ni popolnoma prečiščen v odnosu nasproti sebi in Bogu (»kar v meni plitko, česar je le pol || naj zruši te vročine plamen ... sol!...«). Je še poln nemira (»O, da sem jaz drevó || namesto svojih lahkonogih cest || kot krik razpet med nebom in zemljó!«), a vendar se že oglašá v njem polno pri-takanje življenja, ki ga vidi v vsej njegovi lepoti in različnosti:

In pod bučanjem sonca, težo sijájine,
kot ovce k striženju gredó pokrájine,
pšeníc prezlato runo, oves bel
bo žanjcev žgočí srp razgrnil ter požel.

Izgublja pot v vse-mirske se kotanje,
v omotico zvení mi lestvenic rožljanje;
prasket platišč in škřípanje osí
pod polnostjo ječí, kós godba govori.

Pusti, da mu udarja kaskada sodobnega življenja na uhó, vendar ga ta blazni vrvež ne more omamiti, ker se zaveda kljub svoji žeji po življenju (»starejše od zvezdá so moje žeje«), da živi na zemlji le za-časno (»Tu smo le svatje v Kani Galilejski || Bog blagoslovil vrč je naši

žeji»). Ta žeja po življenju, prevpita od zavesti minljivosti, od uboštva, od spoznanja, da trpi v svoji osamelosti za druge, ki so pozabili, »da za nas je grenek hmelj nabran«, je glavna nit četrte knjige »Žíz n í v é l é t o« (Žejno poletje l. 1935). Za žejnim poletjem je blizu odžejana jesen, za njo pa grob in minljivost vsega:

Šel zadnji mrak je čez Pompeje, šel čez Babilon je,
ne čaka čas, čas gre naprej, z njim družno smrt.
In čas hiti z oblaki, čas naprega konje,
čas črta kraljevinam njih načrt.
Ti bujno uboštvo, s tabo oženjen plujem
in že kosti svetá ječati čujem.

Najbolj dozorela zbirka je »Pozdravení slunci« (Pozdrav soncu l. 1937), kjer se prepletajo v glavnem trije motivi: človeško življenje v znamenju letnih časov in cerkvenih praznikov, nevidno kraljestvo mrtvih in vélika ljubezen do domače zemlje. Kot podtalni tok pa valovi skozi celo zbirko bolestna melanholija njegovega življenja, ki ga ni nikoli doživel takó, kot ga doživljamo mi, ker je bil in bo vse življenje sam (»Sam sebi šepetam kot pod večer fontana || srebrno padajoč se znova k sebi vrača«). Zavedajoč se tega, se oklene še bolj Boga, ki »ni mu mogoče ubežati, kot ni mogoče || smrti ubežati, kot ni mogoče ubežati ljubezni«, da naposled zapoje: »Pozdravljena zemlja, za soncem se klanjam zdaj tebi, || ko polna studencev pod njim se razgrinjaš...« v ekstazi hvale in ljubezni o lepoti zemlje in domovine, oduševljene od božje pričujočnosti, kot pravi Arne Novák.

Zahradníček ljubi v svojih prvih pesmih zaprte oblike, kar tudi spominja na prve Březinove knjige. Toda v zadnjih, zlasti v himnični odi »Moji zemlji«, pride do izraza široko razklenjeni verz z vso njegovo svobodno ritmično udarnostjo. Zahradníčkova poezija pomeni vrnitev k simbolizmu, kakršnega poznamo iz Březinove poezije, vendar je ta simbolika še bolj bohotna in nasičena. Zahradníček ljubi zlasti anti-theton, oksimoron in paradoks, njegov cizeliran verz je prenapolnjen z okrasnimi figurami, bleščeče novimi, in s personifikacijami. Primerjaj: Srebrni jezik dežja naj hvali vrtove...; opank tvojih hudournikov ne bi dosegel naš plovno ploski kraj...; srebrna lestva klekanj ne bo nikoli doplezala na streho pobočja, kjer megla izgovarja tišino...; zvon je tesal stopnice v zenit...; tišina hrumi v zvonovih...; mošnjiče bogataši zategnejo in vrvica se zareže v otroška grla... itd. Stavek mu je kot veletok, prenapolnjen, kot bi se vsak hip moral razpočiti, dikcija slavnostna, ne podobna navadnemu govoru, ponekod težko umljiva in predrzna. Njegova poezija je kot baročna stavba: težka, razraščena, a nebeško mogočna.

Poleg Březine je imel gotovo velik vpliv na Zahradníčkovu poezijo Rainer Maria Rilke in nemški mistični lirik Hölderlin, ki ju je z uspehom prevajal v češčino. V njegovi poeziji se dajo zaslediti tudi odmevi kitajske in francoske lirike, zlasti P. Valeryja, in na prvi knjigi se delno

pozna vpliv poetizma, kateremu je podlegel v svojih začetniških pesmih skoraj vsak sodobni češki poet.

Vpliv poetizma je najbolj močen pri prvi knjigi Františka Lazeckega (* 1905) v »Kruti kemiji« (1930). Vendar ni to tisti pravi poetizem — igračkarško blesteče naivni, — ne, pri Lazeckem že prva knjiga dobiva neko usodno tragično težo, kar priča sam naslov. Od poetizma se je ta Šlezijec naučil samo postavljanja novih metafor, prostega ritma in preziranja rim. Drugače je njegova knjiga globlja od prvih knjig poetistov; je še sicer eksperiment, težko prebavljiv in malo umljiv, vendar so v nji že vse silnice njegovih daljših knjig. Povsod lahko zapažamo pesnikov duševni boj, ki ga bojuje, zavedajoč se, da preganjajo človeka temne moči (»hudičeva dejanja nas mučijo«), da se nad vsem boči Smrt (»nihalo nad pustim grobom, ki niha od nagnile lobanje k morju«). Svet stoka pod to prasilo, vendar je nekje še druga prasila: dobro in svetloba (»to je svet, drobljen od temé, a od svetlobe razdrobljen«). V zadnjih dveh pesmih »Glina« in »Ocean« se že popolnoma zaveda povsod pričujočega Boga (»sam Bog obmiva s svojim ognjem naša lica iz gline«). Ti dve pesmi sta nekak prehod k drugi njegovi knjigi »Kříže« (1934). Če je bila prejšnja zbirka bolešno eksperimentiranje, je ta bolj uravnovešena, vendar pisana z isto bolešno strastjo kot prva. V tej zbirki je vse bolj doživeto, tudi slog je mirnejši, sličen litanijam. Nebeško kraljestvo, moč Satana in povsod veljavni božji red so glavne inspiracije te zbirke. Beda (»naš glas, k Tebi šepajoč, nima za svojo pot drugega kot zemljo, polno bede«) in slava in slepilo greha so glavna gibala človeštva (»ubogljivo stopamo skozi svojo grešno domovino, ustvarjeni v ritmu Vsemirja«), vendar je še v najslabših izmed nas neki glas, ki najde iz bede in greha pot k Najvišjemu. V tej zbirki srečujemo že krasne opise prirode (»v naročje svoda kakor veja sklonjen« ali »v soncu se zibljejo kot pokrajine, ko plujejo s težo tovorov || ki se blešče kot zrnje in zlato«), vendar dobi priroda svojo definitivno podobo šele v prihodnji zbirki, »Odění královské« (Kraljevsko odelo l. 1937), ki pomeni vrnitev k rodni grudi.

Zbirka je komponirana tako, da se začenja simbolično z Vélíkim petkom in konča z božičem. V začetku je še verz sklenjen v pravilni tok, vendar pod silo notranje dinamike in razširitve motivov mora ta izklesani verz dobiti drugo obliko — dolge, ritmično neenake vrstice, polne novih metafor. Sploh so metafore poleg globoke miselnosti glavni doprinos poezije vseh treh pesnikov. Če so prejšnje zbirke problem odnosa človeka do zemlje in Boga nakazale in ga skušale speljati do konca, ga ta zbirka razširja in gre bolj v podrobnosti. Nadčasnost in sedanost se v teh pesmih bolj prepletata in dobivata vedno realnejšo podlago. V pesmi, opevajoč prirodo, domačo zemljo, božje poti in preteklost, je zajel tudi problematiko današnje razklane dobe, ki ga ne plaši; tragična polnost časa ga samo prepričuje, da moramo vzeti nase popotniško odelo ali viteški oklep in stopiti v boj.

Najnovejša njegova knjiga pesmi »Vězeň« (Ujetnik l. 1940) nam prikazuje nekako bolj intimno podobo pesnika, ki stoji samotni v »koz-

mičnem prepihu dobrega in zlega«. Ta intimnost, ki smo jo v prejšnjih zbirkah zaman iskali in jo v »Odění královském« samo slutili, je nov motiv njegove globoke in mistično simbolične lirike.

Lazecký je doslej napisal še dve knjigi proze »Vladaři« (Vladarji l. 1938) in »Studna v selském dvoře« (Vodnjak na kmetiji« l. 1939). Tudi njegova proza je dokaz, da raste ustvarjanje Lazeckega iz globoke bolečine in resnično bolnega doživetja tega sveta.

Najmlajši izmed teh treh je Václav Renč (* 1911), ki je izdal doslej pet pesniških zbirk; izmed njih so dobile tri nagrado. To so zbirke »Jitření« (Svitanje, l. 1933), Studánky (Studenti, l. 1935 — Turkova nagrada), Sedmihradská zem (1937 — Theerova nagrada), Vinný lis (Grozna stiskalnica, l. 1938 — Bařova nagrada) in najnovejša zbirka himničnih ód »Trojzpěvy« (1940).

Renčeva poezija je slična poeziji Zahradníček in Lazeckega, samó da je zapeta z bolj pritajenim glasom v drugem tonu. Vračajo se vedno isti motivi: rodna gruda, domovina, Bog in naš odnos nasproti njemu. Vendar se v nečem razlikuje od prejšnjih dveh: Renčeva poezija je bolj subtilna in pojoča, ne tako tragično komplicirana. K navedenim motivom pristopi pri Renču še drugi vir inspiracije, ki ga pri obeh prejšnjih pesnikih nismo zasledili ali pa je bil samo boječe nakazan: odnos zdravega, življenjsko čutečega moškega nasproti ženi, in očaranje, ki ga doživlja v njeni bližini. Zadnja zbirka »Trojzpěvy« (1940) je nekaka stranpot od njegove prejšnje poezije, a v jedru je samó organsko nadaljevanje. Pojoča lirika prejšnjih zbirk se je razlila v širino, v himnični patos dvanajstih ód, proslavljajočih prirodo in naravne sile, domačo zemljo, godbo, tujino in ljubezen. Na dnu teh ód pa začutimo simbolično zastrto bolečino in tragiko njegove, pod grenkim in trdim jarmom trepeče zemlje, nov motiv, ki ga srečujemo sedaj pogosto v liričnih stvaritvah vseh čeških pesnikov.

Imena Zahradníček, Lazecký in Renč pomenijo gotovo veliko v češki sodobni liriki; čeprav ne moremo o njih še sedaj izreči definitivno zaokrožene sodbe, jim lahko prisodimo dostojno mesto v koncertu čeških pesnikov, saj so vsi trije dobili razne nagrade in njih plodnost ter globina ustvarjanja sta porok, da bodo svoje poslanstvo dostojno privedli k dozoritvi.

Pri nas niso ta tri imena neznana. Zahradníček je napisal za češko Slovenčevo prilogo (4. apr. 1937) članek O najmlajši češki poeziji, za božično št. Slovenca (1936) pa je njegovo pesem »Jaslice« poslovenil Tine Debeljak. Tudi je bil objavljen v DS 1936 kratek informativni pregled o Moderni češki književnosti katol. inspiracije, ki ga je napisal dr. B. Fučík, poslovenil pa Tine Debeljak. Lazeckega pesem »Psalm« je istotako poslovenil Debeljak za Dom in svet 1939, štev. 1.

Bilo je potrebno, da seznanimo slovensko javnost s temi tremi pesniki, ki so jih preveč pozabljali naši kronisti in v njihovo škodo propagirali slabše pesnike.

Za boljšo nazornost sem prevedel iz vsakega po eno pesem, ki sledijo temu članku.

Jan Zahradníček | Moji zemlji

Pozdravljena, zemlja, za soncem zdaj klanjam se tebi,
ko polna studencev pod njim se razgrinjaš,
ti zibel vodá, ki iz bokov kipé ti na gosto,
pelikan, ki z vlago prs svojih napajaš ta svet!

Vozlón gorovja nalik usodi tvoji zavozlani
nihčè ni preseká, le struje iz njih na novo odvíjaš,
da poješ vsa srečna, ko reke s tóvorom splavov
pokojno vijó se ob bokih plavoklasih,
pri durih mejá na stežaj te zapuščajoč.

Plan slano, gozd jamborjev poznaš samó od pripovedovanja,
privezana nanjo z verigami svojih srebrnih vodá,
na morja svoje sinjine povsèm se zanašaš,
na zalive popoldanske nad črnogozdo daljavo,
na vročino prasketajočo na skednjih oblakov,
na radodarnost od zgoraj, ko spodaj zaman jo še čakaš,
pripravljena kakor ljubezen k dajanju,
pripravljena vsa se do smrti razdati, medtem ko si še vsa
v potokih, plodovih, vodnjakih, zvonovih.

Ko zaokrožaš v očeh se pokojno, vidim te celo
od gorstev obmejnih s kravjimi zvonci po rebréh (ki zvené
kot brbljanje vodé) do klasaste vodoravnosti dolin;
rek hladeče roké in mišice groma gnetó te
v črno prst rodovitnih globeli in v mirno raztegnjenost grap
s kámenjem, trnjem, s šivankami stolpov v blazinah gríčevja;
ko listam v knjigi hvalnic pokrajin, čujem
trušč mest, peteline vasi, do kamor predaleč je svetu,
spev božjih poti, ki dvigaš v nebo jih na tilniku svojih gozdov.

Kolikokrat, v svoji ljubezni izgnan čez rob smrti
in z vetrom v svojih koreninah,
sem v varnosti tvoji se srečen zamajal, kolikokrat
zaloga sonca v plodovih in v zrnju bilà je poroštvo
o neutrudljivi menjavi oranja in žetve na poljih,

o naročjih odprtih, o zibkah razmajanih,
o drobnih nožicah, capljajočih na pragu domovja
do dnevvov prihodnjih, ko bodo mlini in preše obmolknile,
ko se narahlo obrnil bo letni čas in večer
Treh kraljev napotil se k zori ob kresu, in bo kukavica
malega travna v adventu zakukala ...

Todà sedaj še naprej križ Božetjehov* nosiš, popotnica sladka,
nešteta stopala so te poljubljala,
nešteta kopita so te teptala,
križem in kražem biló ni v tebi pribežališča,
vihar kuge s trombo vojská sta družno groznó divjála po tebi,
vasi izžganih oči so buljile v prazno —
in spet je ledine razrila upornost lopat in lemežev
in spet si oblekla haljo iz klasja in škrlat vinogradov,
breg se vzvalovil od čred je, navasja in lope
razzvenelev so se od novih glasóv.

Za daritev vina in kruha dviga se fara za faro,
iz zibelk pa vzhajajo oprode tvojega kneza
svetega Vaclava, orožarja bliskov, ki te s krvjo je odkupil,
in zdaj si vsa njegova z rekami, z mesti, z zemljišči,
vso za sabo te vleče k dnem izobilja, sodbe, poravnania,
in iz vseh krajev in mestec po potéh ženitovanj in praznikov,
po cestah božičev in vélikih noči tvoji sinovi,
rojaki pozabljeni in padli, pogrešani z bojišč,
dojenčki, ki hušknili so čez svet kot senca čebele,
mož v letih in starka z licem, ki blizu je glini,
i tisti, ki blagruje, i tisti, ki ga psuje,
vrsté se pod zaščito njegovo in ni več na Češkem,
po vsej Moravi hiše, ne poda, delavnice, da ne bi njihovih
težkoč nase vzel in ni več spora, ki bi ga ne poravnal,
vse, delež sirot in balo pepelčic pod varstvom imajoč,
vse v svojo kraljevsko brzino zapregajoč.

Naj tudi k meni smrt ne vstopi nekoč kot tujka,
naj mi kukavica božiča zakuka, ko čas bo odhoda,
o kraj moj rojstni na deblu domovine, moj dom!
Privid naroda, zgoščen v tebi kot v jedru célo drevo,

tvoje stene, razigrane od pridušenih pogovorov,
tvoja tla, prepevajoča pod stopinjami mrtvih,
tvoja okna, zveneča od sinjine, od gozdov in sadovnjakov,
tvoje duri, s škripanjem ključavnic tožeče
nad tolikim odhajanjem k zvezdam čez dvorišča in gumna,
mi družno naznanjajo nepretrgano vez
krst in ognjišč in postelj razpostlanih, nazaj
od rodú do rodú v pradavnino péč, balad in povesti,
nazaj v globočino dôb, ki kri se jih moja bojí ...

Todà moj dom, ti barka, nisem zaman iz palube
tvojega praga prvič zvezdé zazrl in sonce pozdravil,
nisem zaman se rodil v sorodstvo,
nazaj in naprej košato razraščeno,
ni zaman v brezštevilu obrazov ta moj obraz
in dlani, ki mu pripadajo kakor sadu dva lista,
niso zaman usta mojá pokusila besed,
prožnih kot žima in vrv (v nje sta se zaokrožili
stanovitost in popustljivost stvari pod délavno róko),
besed sadov, z jedrom trdim kot zrnje rožnega venca,
besed zvonov, mečev, ognjev in vseh besed tega jezika,
v katerem tukaj molčijo mrtvi pod rušo in v grobnicah,
v katerem matere s praga kličejo svoje otroke,
v katerem zvečer se dvigajo k mesecu tožbe vasi,
ko v hlevih počiva živina po jarmu in biču. —

Vidoč te v nevarnosti, v mržnji, zahrbtnost vidoč,
kako te obkroža, trepetal sem zate, duša domovine,
todà ti, vsajena v jamo med leve, kot Danijel vztrajaš,
ti, vržena v peč nevarnosti, vso ognjeno,
kakor škrjanček na varnem prepevaš. — Takó sama,
toda — tudi sonce je samo, tudi Križani sam je,
tako sama tu spodaj, todà z dajanjem razdala se nisi,
todà z izviri vrelcev, studencev zmanjšala se nisi,
k mizam tvojim sedajoč in v cerkvah poklekajoč,
da ni več tujine, krčem in ulic, da v tebi je vse,
da ni več izgnanstva brez vonja božiča in hleba,
čutim, da blizu si, čutim, da ni več odhajati treba,

v stenah tvojih, ki s temelji tičé prav v breznih noči,
pod streho tvojó, zvezdé razgrinjajočo, odkoder si nam k materi,
h koreninicam vesne, vselej znova popke poganjajoče,
k varnosti, mogočnejši od nezgod in vojská,
z rokami neizgovorljivimi pokazala,
o ljubezen!

Iz zbirke »Pozdravení slunci« (1937).

František Lazecky | Češki listopad

Srpàn že davno je zdrvel na Faraonovih vozéh,
ki so speljali letino z vinógradov in leh,
oboki cerkev, jabolka zvonikov se v nebo poganjajo,
mraz pase se na holmih, v snegu pokrajíne sanjajo.

V topotu větra prisluškujem. Skozi Češko smrt koraka.
Na mrazu vsak, ki lačen je, v pesti solzé pretaka,
sovraštvo kakor vino kúge v srcu mu kipi.
V globeli kot srebrni zvonec zadnji list zvoni.

Igrajte, vriskajte, deklíne, kakor da slavíte pusta,
mordà že jutri smrt bo vlekla koso skozi naša usta;
kot veter je opulil drevje, nas tako bo glad izžrl,
telo nam bo le prst, v nji bo gostil se črv.

A nas, ki pet ran z brezna dob na tehtnico bo dalo,
in z Géhenno, z nebesi nam dejanja bo zvezálo,
zdaj od brezbrížnosti, laži, strupenih strel —
nas in to zemljo reši, sveti Mihael.

Iz zbirke »Odění královské« (1937).

Václav Renč | Ljubezenska pesem pred burjo

Ti, ki rajaš tam pod baldahinom dalje,
v plahih prstih spredajoč osnutek mojih dni,
čuj, to pesem novo, pesem plamenečo,
ki bi te hotela iz tihih tožb v svetlobo žarko
priklicati — čuj me, vstani, čuj in pojdi!

Tebe izmed vseh sem jaz povabil k plesu,
tebe vso bridkostno med radostno burjo,
zate izpihljal sem sence svojega srca,
zlomil trde ude, ki za ples so neupoljivi,
pustil sem, da pluli so po sončni struji,
da valóv grebeni so česáli jih kot lan.

Zate slekel sem obleko oblakov nizkih,
strop sobán s stebri visokimi sem dvignil
in na kamenito liro novo struno
iz tekočega zlata napel sem, da zveni.
Zate sklical sem vse orle izpod svoda,
da bi, golobico, te povsod spremljáli,
daljne gore sem priklical in za tvoje
prebujenje sem v vrtove jih zoral.

Pojdi in ne omaguj, ti krasna izmed vseh,
daj roké — ko jih odpreš v srebrno jutro,
pesmi kakor ptice izleté iz njih
in hitijo k morju materinskemu.

Daj mi usta, ki pustiš, da skozi nje tekó
najbolj žlahtni sadi iz vrtov na jugu!
Ta zaprta usta! Kakšne hladne vóde
poljubila si nekoč, da še doslej drhté?
Pojdi in razveževa jih za iskreni spev,
kot valovi pljuskne vanje govorica otrok,
ábotna modrost, ki veter za nasvet sprašuje,
sama v izobilju odgovarjajoč vodám.

Pojdi in ne omahuj, izvir večerni,
in v zrcalo moje sij oči izlij,

ples samote svoje kot lasé zvihraj
v vinográdih rožnika — tja pot gre naša.

Nad gorami ne izhajajo doslej sekunde,
ki požele bodo njivo naših dihanj,
na pobrežju morij ni še dozvenela
pesem jadrnic, ki poje o pokrájinah,
v drevju ni se vgnezdila doslej jesen
z zlatom, ki preveč je zrelo, preobilno.
Blaznost cvetja z vonjem in s čebelami
nam srcé odnaša za poldansko zvezdo.

Plima še neznana nama v srca stopa,
pojdi, kdo bo rože našel prej in morske zvezde,
pojdi, kdo bo usta bisernicam prej odprl,
kdo se prej bo ustavil na višinah burje,
nad globino morij, cest, ki so zaman!

V tihih dolih boš zagledala, kakó
pase krotki veter trop dreves drhtečih,
koplje vonjajoče láse v rekah in potokih,
se polaga rahlo v krila golobic,
kroži nad domovji, vriska čez zvonike —
pojdi, kdo spoznal bo prej, čigav je sluga!...

Ti ne boš in vem, da tudi jaz ne bom.
Truma oblakov črnih se leté razvršča
na obeh plateh svetá nalik zorenju groze.
Glej, ne moreš ti in tudi jaz ne morem
zadržati plohe. Toda pojdi in podpri
z ramo svojo meč, ki zate ga vihtim.
Ščiti me in rajaj pred očmi, ki boš jih
obrobila s plámenom krvi, da bodo
gledale naravnost v žrela nad obzorjem!

In ti, moja sila, in jaz, pesem tvoja,
skozi pozno to pomlad, ko bliski švigajo,
proslavljat bova šla darove brezšteviline,
zíbelko ljubezni, blagoslóvljeno zemljó.

Iz zbirke »Trojzpěvy« (1940).

Dr. Ivan Grafenauer

Srednjeveška katekizemska uganka v Finžgarjevem Divjem lovcu

F. S. Finžgarju za sedemdesetletnico.

V narodopisnih uvodnih prizorih »Divjega lovca« — na Veliko noč po službi božji pred cerkvijo — je F. S. Finžgar med druge slovenske velikonočne šege, narodne šale in rekla vpletel tudi zgodbo o velikonočnem izpraševanju in v njej porabil staro slovensko narodno veroučno zastavico o Adamu in Evi ter oboje položil v usta epizodni figuri vaškega revčka in norčka Tončka.

V četrtem prizoru prvega dejanja se fantje in dekleta šaliyo s Tončkom, zakaj ga pri velikonočnem izpraševanju »še noter niso pustili, kar med durmi so ti dali listek«¹:

Tonček: Pa zakaj? Zato, ker sem gospoda Šimna enkrat tako pobaral, da je njih modrost ugasnila kot leščerba, če ji olje poide.

Anka: Saj ni res, jaz ti že ne verjamem.

Tonček: Pa nikar! Res je pa le.

Tine: Povej nam, kako je bilo!

Fantje in dekleta: Povej, povej!

Tonček: Za Veliko noč so nas izpraševali — to je bilo tistega leta, ko je bil tak sneg, da je Pustotnikovo streho polomil in tisti debeli oreh sredi vasi razčesnil. In kako so nas pestili! Jaz sem se pri peči tiščal. Puheljnovemu Anzeljnu sem pa v štuli klobuka na prste kazal, koliko je naglavnih grehov. Pa me je mož pretuhtal in rekel: »Tonček, goljufal ne boš! Nič mu ne kaži!« Pa sem iztegnil jezik in rekel: »Vsega še oni ne vedó!« — »Pa me vprašaj, če več veš!« In sem se okorajžil in zastavil vprašanje: »Naj povedó, kdo bo na sodni dan vstal, ki ni bil rojen!« — »Kdor ni bil rojen, ni umrl in ne bo vstal!« Tako so ježno rekli gospod Šimen.

Tine: Dobro si bil plačan. To je resnica.

Tonček: Zate, ki nič ne veš. Adam in Eva bosta vstala, pa nista bila rojena, ampak ustvarjena.

Dekleta in fantje (se smejejo): Dobro, dobro!

Janez: Kaj so pa gospod rekli nato?

Tonček: Listek so mi dali in rekli: »Tonček, ti si za vselej odpravil izpraševanje.« Jaz sem pa rekel: »Amen« — in sem se zmuzal skozi vrata. (Glasen smeh.) —

Že način, kako je Finžgar to katekizemsko zastavico v igro vpletel, kaže, da to ni katekizemsko vprašanje današnjih dni, ampak narodna uganka. In res mi je Finžgar povedal, da jo je slišal med ljudmi, ko je bil v Bohinjski Bistrici za kaplana.

¹ Finžgar, Divji lovec, Jugoslov. knjigarna, Ljubljana (1920), 10—11, in Finžgar, Zbrani spisi 9, Nova založba, Ljubljana (1940), 14—16 (po tej izdaji je povzet citat).

Ta bohinjska katekizemska zastavica, ki pa je doma tudi drugod po Slovenskem, je stara že več kot tisoč let.

Zastavljanje in ugibanje zagonek je bilo priljubljeno v samostanskih in drugih šolah že zgodaj v srednjem veku. Tako stoji v latinski knjižici vprašanj (IX. stl.) iz benediktinskega samostana v Tegernseeu na Gornjem Bavarskem, hrani jo od l. 1803. državna knjižnica v Monakovem med latinskimi rokopisi (Clm 19.417)², med drugačnimi zastavicami (n. pr. Kaj raste in pojema? — Mesec) tudi Finžgarjevo katekizemsko zastavico iz Bohinja in iz »Divjega lovca«: Kdo je umrl in se ni rodil? — Adam.³

Pa zastavico si niso izmislili morda tegernseejski menihi. Poznamo jo že iz spisov anglosaškega meniha Alkuina (r. ok. 730 v Yorku na sed. Angleškem, u. 804 v Toursu), slavnega dvornega teologa, filozofa, pedagoga, astronoma in pesnika frankovskega kralja in poznejšega rimskega cesarja Karla Velikega, kraljevega domačega učitelja in ministra za bogočastje in uk.

Kot takšen je napisal tudi učne knjige za gramatiko⁴, pravopis⁵, retoriko⁶ in dialektiko⁷. Pisane so vse — razen pravopisa — v dvogovoru; gramatika v dvogovoru med učencema, enim Sasom in enim Frankom, in učiteljem, retorika in dialektika pa v dvogovoru med kraljem Karlom in učiteljem Albinom, t. j. Alkuinom, ki se je kot pesnik in učenjak po klasično rimsko imenoval Flaccius Albinus. Alkuin pa je napisal majhno poučno delce tudi Pipinu, drugemu Karlovemu sinu (r. 777), langobardskemu (italskemu) kralju (781—810), ki je v slovenski zgodovini znan po svojih pohodih zoper Obre (791, 796)⁸; tudi ta je spisana v obliki dvogovora: »Kraljevskega in prežlahtnega mladeniča Pipina dvogovor z učenim Albinom.«⁹

Prvi dve tretjini tega spisa vprašuje učenec Pipin, kaj je to in to, in učitelj Alkuin mu odgovarja, ne s pravimi definicijami, ampak s podobami. Vprašanja so v velikem delu razvrščena, kakor vprašuje živ in vedoželjen otrok, ko vsak odgovor sproži spet novo vprašanje. N. pr. takoj ob začetku¹⁰:

Pipin: Kdo rodi besedo? — Alkuin: Jezik.

² Knjižico je izdal Wilh. Wilmanns v Zeitschrift für deutsches Altertum XV (1871), 166—180; o rokopisu gl. Steinmeyer Althochdeutsche Glossen IV, 569.

³ G. Ehrismann, Geschichte der deutschen Literatur bis zum Ausgang des Mittelalters I, Die althochdeutsche Literatur², Beck, München (1932), 385.

⁴ Alkuini Grammatica, Migne PL 101, stlp. 849—902.

⁵ Alkuini De Orthographia, Migne, PL 101, stlp. 901—920.

⁶ Alkuini Dialogus de Rhetorica et Virtutibus, Migne, PL 101, 919—950.

⁷ Alkuini De Dialectica, Migne, PL 101, 949—976.

⁸ Gl. Fr. Kos, Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku I, Leonova družba, Lj. (1902), 400: kazalo pod imenom Pipin, sin frankovskega kralja Karla Velikega.

⁹ Pippini regalis et nobilissimi juvenis Disputatio cum Albino scholastico, Migne, PL 101, 975—980; Wilh. Wilmanns, Zeitschrift für deutsches Altertum XIV, 530—555.

¹⁰ Migne, PL 101, 975.

P. Kaj je jezik? — A. Bič zraku.

P. Kaj je zrak? — A. Varuh življenja.

P. Kaj je življenje? — A. Srečnim veselje, nesrečnim žalost, pričakovanje smrti.

P. Kaj je smrt? — A. Neizogiben konec, negotovo potovanje, solze živih, utrditev oporoke, tat človeku.

P. Kaj je človek? — A. Suženj smrti, prehoden popotnik, gost v svojem kraju. — Itd. itd.

Končno pa Albinus pogovor obrne, da začne sam izpraševati: ko Albinus na Pipinovo vprašanje, kaj je vera, pove, da je gotovost glede neznane in čudovite zadeve, in ko Pipin spet vpraša, kaj je čudovito, Albinus ne odgovori več s podobo, ampak z uganko¹¹: »Pred kratkim sem videl človeka stoječega, mrtvega hodečega, ki ga nikoli ni bilo.« — Pipin: »Kako je to mogoče?« — Albinus: »Podobo (zrcalno) v vodi.« — Pipin se začudi, kako da tega ni sam uganil, ko je to vendar že tolikrat videl. Albinus pa mu nasvetuje, naj bi poskusil zdaj sam reševati. Pipin je voljan, le učitelj naj ga opozori, če bi kaj napak odgovoril. In zdaj sledi vrsta ugank, med njimi tudi tale tridelna katekizemska zastavica:

A. Trije so bili: eden nikoli rojen in enkrat umrl; drugi enkrat rojen, nikoli umrl; tretji enkrat rojen dvakrat umrl. — P. Prvi ima isto ime kakor zemlja¹²; drugi (enako ime) kakor Bog¹⁵; tretji kakor ubožec¹⁶. — A. Povej prve črke.¹³ — P. I.¹⁴ V.¹⁵ 12 XXX.¹⁶

Izmed drugih zastavic jih je nekaj gotovo učenega, šolskega izvora. Tako gotovo le-te: (PL 101, 978: 2. uganka) A. Neznanec je z menoj brez jezika in glasu govoril in ga nikoli prej ni bilo in ga nikoli ne bo, pa ga nisem slišal, ne poznal. — P. Ali so te sanje nadlegovale? — (979: 12. ug.) A. Videl sem človeka, ki je osem v rokah imel, od osmih sedem vzel, pa je ostalo šest. — P. Učenci v šoli to vedo. (Neka šolska šala.) — (980: 16. ug.) A. Kaj je, kar je in ni? — P. Nič. —

¹¹ Migne, PL 101, 978.

¹² Migne, PL 101, 979–980.

¹³ Ne po imenu, temveč po vrstnem redu v latinskem alfabetu.

¹⁴ I. (prva črka v latinskem alfabetu A) Adam: hebrejsko kolektivno ime za človeka in lastno ime prvega človeka, t. j. iz zemlje (hebr. adamā) narejeni. Prim. Die heilige Schrift des Alten Bundes, hrsg. v. Pius Parsch, I: Geschichtliche Bücher, Klosterneuburg (1934), 4, op. 5. in 11. (k 1 Mojz 2, 7. 21); Sveto pismo stare zaveze I., Pet Mojzesovih knjig in Jozuetova knjiga, prir. dr. Matija Slavič, MD Celje (1939), 12, op. 12 (k 1 Mojz 2, 19).

¹⁵ V. (peta črka v lat. alfabetu E): Elias. Gl. 2 (4) Kralj 2, 1–11 (Elija vzet v nebo); prim. Mal 3, 23, Sir 48, 9. 10. — Gl. tudi Mt 27, 46. 47 (Mk 15, 34. 35): Okoli devete ure je zaklical Jezus z močnim glasom: »Eli, Eli, lama sabaktani?« to je »Moj Bog, moj Bog, zakaj si me zapustil?« (Gl. Ps 21, 2.) Ko so nekateri izmed tam stoječih to slišali, so govorili: »Ta kliče Elija.« — Elija (hebr. Eljahu) pomeni moj Bog je Jahve.

¹⁶ Ni dvoma, da je tu zmeda v številkah: arabska številka 12 je povzeta v Migne, PL 101 po objavi rokopisa, tiskani v 16. stoletju; je pa iz časa, ko so v latinskem alfabetu šteli posebej tudi št. j (kaj pomeni številka XXX, ni umljivo). Prav je samo XI — če se j ne šteje — ali XII — če se j šteje (enajsta oz. dvanaajsta črka lat. alfabeta L: Lazarus. Gl. Jan 11, 1–44 (Jezus obudi Lazarja) in Lk 16, 19–31 (Prilika o bogatinu in ubogem Lazarju).

A. Kako more biti in ne biti? — P. Po besedi je, v resnici ni.¹⁷ — (980: 17. ug.) A. Kdo je molčec sel? — P. Kar imam v roki. — A. Kaj imaš v roki? — P. Pismo. — Nekaj pa je takih, da so po snovi lahko ljudske uganke, po obliki pa so gotovo šolske: (978: 5. ug.) A. Videl sem ogenj, ki je neugašen v vodi ležal. — P. Kremen (kresilni kamen). — (979: 9. ug.) A. Kdo je, ki ga ni, pa ima ime in, če kdo kliče, odgovarja? — P. Odmev.¹⁸

Pa so med Alkuinovimi ugankami tudi nedvomno ljudske: (978: 3. ug.) A. Videl sem mrtve, ki so rodili živega, in dih živega je použil mrtve. — P. Z drgnjenjem lesa (ob les) nastane ogenj in potem (ogenj) použije les. — (978: 6. ug.) A. Videl sem mrtvega sedečega nad živim, pa je med smehom mrtvega živi umrl. — P. To naši kuharji vedo. (Krop v ponvi ali kotlu nad ognjem skipi.) — (978—79: 7. ug.) A. Bil sem z drugimi na lovu in, če smo na njem kaj ulovili, nismo vzeli s seboj; česar pa nismo mogli ujeti, smo nesli s seboj domov. — P. To je lov zagovednih ljudi.¹⁹ (Lov na uši [ali bolhe].) — (979: 10. ug.) A. Videl sem gospodarja, ki je svojo hišo nesel; in óni je molčal, hiša pa je pela. — P. Pripravi mi mrežo, pa ti prinesem. (Školjko.) — (979: 11. ug.) A. Kdo je, ki ga moreš videti samo z zaprtimi očmi? — P. Kdor smrči, ti ga pokaže.

Dialogičnega sloga in ugank za bistritev uma pa si kot šolsko učno metodo ni Alkuin sam izmislil. Uporabljali so to metodo že v starem veku in velik del srednjeveških dialogičnih spisov in ugank je nastal po zgledu staroklasičnih spisov, in to ne le v zahodni, ampak tudi v vzhodni Evropi.²⁰ Ni čuda, da so dialogični slog posnemali tudi v šolah in da je med ugankami, ki so jih rabili pri šolskem pouku, tudi marsikatera antična.

Že W. Wilmanns²¹ je opozoril, da stoji Alkuinova uganka o ušjem (bolšjem) lovu že med »Sto ugankami« poznoantičnega ugankarja Simfosija (ok. l. 400 po Kr.) — Symphosii Aenigmata²² num. XXX.²³ Uganka o v vodi neugaslem ognju

¹⁷ Migne, PL 101, 980, 16: P. Nomine est, et re non est.

¹⁸ Migne, n. m.: P. Biblos in silva (Ms. bilos in silvis) interroga.

¹⁹ Migne, n. m.: P. Rusticorum est haec venatio.

²⁰ G. Ehrismann, Althochdeutsche Literatur (GDL I), 385. — Prim. Veselovskij, Solomon i Kitovras, SPb (1872), 92, op. 1; 251 s.; isti, Razysskanija v oblasti russ. duch. sticha V: Novyja dannija k istorii Solomonovskich skazanii, Sbornik otd. russ. jazyka i slovesnosti Imp. Akad. nauk SPb., XXVIII (1881), 131 ss.

²¹ W. Wilmanns, Zeitschrift für deutsches Altertum XIV, 542.

²² Symphosii Aenigmata (num. I—C) gl. v izdaji Poetae Latini Minores, rec. et emend. Aemilius Baehrens, vol. IV. Teubner, Leipzig (1882), 364—385, ali Anthologia Latina sive Poesis Latinae supplementum I, 1, rec. Alexander Riese, Teubner, Leipzig (1868), 187—207.

²³ XXX Peduculus (v. 1. po Baehrensu, 2.—3. po Rieseju):

* Est noua notarum cunctis captura ferarum,
Vt si quid capias, id tu tibi ferre recuses,
Et quid non capias, tecum tamen ipse reportes.

(Je nov lov vsem znanih zverin, — tak, da, če kaj uloviš, ne maraš vzeti s seboj, — to, česar ne uloviš, vendar s seboj poneseš domov.)

spominja na Simfosijevo uganko o kremenu (LXXVI)²⁴, posebno zadnje vrstice, uganka o odmevu na zadnji stavek Simfosijeve uganke o odmevu (XCVIII)²⁵, uganka o drnjóhalcu (smrčalcu) na zadnjo vrstico Simfosijeve uganke o snu (XCIX)²⁶; uganka o številkah osem, sedem in šest pa se ujema kar dobesedno s Simfosijevo uganko XCVI²⁷, vendar stoji ta samo v enem rokopisu Simfosijevih ugank in ne v najboljšem in je morda srednjeveškega izvora.²⁸

Te uganke je dobil Alkuin bodisi posredno, bodisi neposredno — prvo je verjetnejše — iz Simfosijevih Sto ugank. Migne PL 101 opozarja pa tudi pri Alkuinovi katekizemski uganki o Adamu, Eliju in Lazarju (979/80), da jo je treba primerjati s Simposijem (t. j. Simfosijem), in sicer s 94. uganko.²⁹ Če je kaj takega najti v kaki zastareli izdaji, prirejeni po mlajših rokopisih, ali v kaki knjigi ali izdaji Nizozemca Bonav. Vulkanija (nizoz. Smita: Kovača, r. 1538 Brügge, u. 1614 Leiden), to ničesar ne dokazuje, ker starejši rokopisi imajo na 94. mestu povsem drugo uganko: XCIV Luscus alios uendens (Baehrens), Luscus alium tenens (Riese) — Enooki druge prodaja, Enooki drugega drži.

Katekizemska zastavica Alkuinova potemtakem pač ni iz Simfosija (saj ni prav nič vidno, da bi bil Simfosij kristjan), pa tudi vobče ne iz starokrščanske književnosti. Antičnim svetnim ugankam so jih pridružili pač šele srednjeveški menihi v samostanskih šolah. Ali je bil to pri

²⁴ LXXVI Silex (po Rieseju):

Semper inest intus, sed raro cernitur ignis.
Intus enim latitat, sed solos prodit ad ictus.
Nec lignis ut uiuat eget, nec ut occidat undis.

(Ogenj je vedno v njem, a le redko se vidi. Znotraj je namreč skrit, pa samo na udarce izide. Niti lesa mu ni treba, da živi, niti vodá, da ugasne.)

²⁵ XCVIII Echo:

Virgo modesta nimis legem bene seruo pudoris.
Ore procax non sum nec sum temeraria linguae.
Vltro nolo loqui, sed do responsa loquenti.

(Dekle zelo skromno se dobro držim pravil sramežljivosti. Z usti nisem vsiljiva, ne ničemurna z jezikom. Prva nočem govoriti, odgovarjam pa, če kdo govori.)

²⁶ XCIX Somnus:

Sponte mea ueniens uarias ostendo figuras;
Fingo metus uanos nullo discrimine ueri;
Sed me nemo videt, nisi qui sua lumina claudit.

(Prostovoljno pridem in kažem razne oblike; — delam prazne strahove, da se nič ne ločijo od resnice; — toda nihče me ne vidi, če nima oči zaprtih.)

²⁷ XCVI De VIII ut tollas VII et remanent VI (Baehrens):

Nunc mihi iam credes, fieri quod posse negatur.
Octo tenes manibus, sed me monstrante magistro
Sublatis septem reliqui tibi sex remanebunt.

(Zdaj mi boš kmalu verjel, kar pravijo, da je nemogoče. — Osem imaš v rokah, pa ti jaz učitelj pokažem, — če sedem vzamem, zad še šest ti ostane.)

²⁸ Gl. Baehrens, Poetae Latini Minores IV, 384 pod črto.

²⁹ Migne, PL 101, 979/80: Cf. Symposii Aenigma 94, et Bon. Vulcanii pag. 294.

uganki o Adamu ravno Alkuin, ni gotovo; kolikor doslej vemo, je on zanj vsaj najstarejši vir.

Zastavica o Adamu, Eliju in Lazarju seveda ni edina srednjeveška katekizemska zastavica. Take uganke tudi niso bile domače samo v zahodnoevropskih samostanskih šolah, ampak tudi v vzhodnih. V srbskokerkvenoslovanskem rokopisu iz XV. stoletja stoji v spisku »Razumnik« tole vprašanje z Razumnikovim odgovorom³⁰:

Vapros: što jest drvën ključ a vodna zasovna, a zajec uteče, a lovec pogibe? — Razumnik: drvën ključ jest Moyseov žezl, a vodna zasovna čermnoje more, a zajec byst Moysei, a lovec Faraon. Moysei prěide po suho, udariv žezlom va more, i sastavi se more o Faraoněh i o silěh jęgo (i) pogiboše.

Te katekizemske uganke so po duhovnikih in menihih, po katehetih in pridigarjih, ki so jih vzgojile srednjeveške samostanske šole, našle pot tudi med ljudstvo in se tam neverjetno žilavo hranile od rodu do rodu.

Tako je V. Jagić pokazal, da je ravnokar omenjena cerkveno-slovanska biblična uganke o Mojzesu med hrvaškim ljudstvom ponarodela. V razpravi »Prilozi k istoriji književnosti naroda hrvatskoga i srbskoga«³¹ je l. 1868. opozoril ob tej uganki na narodno uganko, ki je bila pred letom objavljena v hrvatski »Vili« (1867) in se glasi v desetercih: Zlati stupci vodu zastupili, — otud lovci zeca naterase; — zec uteče, lovci izginuše. — Odgovor: Kad Mojsije bežeći od Faraona prešao preko mora, a Faraon s vojskom propao u moru.

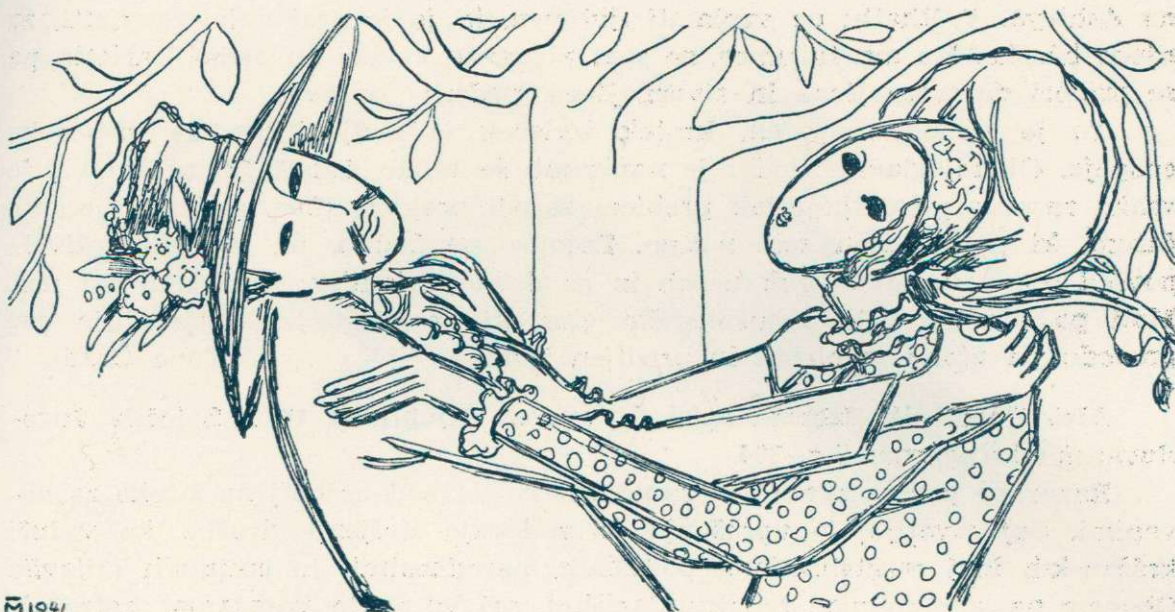
Za trdoživost ljudskih ugank nam priča med drugim Simfosijeva in Alkuinova »ušiva« uganke. V zvezi z nekimi drugimi ugankami, ki jih poznamo iz latinskega in srednjevisokonemškega Dialoga med Salomonom in Markolfom iz XIV. stoletja, se je ohranila ta uganke v amienski pokrajini vsaj do leta 1877., ko jo je neki Carnoy objavil v 12. številki pariškega narodopisnega lista »Mélousine« le v malo premenjeni obliki: Neki gospod pošlje svojega upravitelja k ubožnim ljudem po denar, ki so ga dolžni. Ko pride h koči, najde doma samo majhnega dečka. Med drugim ga vpraša: »Kje je tvoja mati?« — »Na lov je šla: kar ubije, pušča, kar pa živo ostane, domov prinese.«³²

Tudi bohinjska biblična zastavica o Adamu in Evi, ki ji je Finžgarjev »Divji lovec« odpel pot med vse sloje slovenskega naroda, je došla med slovensko ljudstvo že iz srednjeveških samostanskih in mestnih duhovniških latinskih šol. Prinesli so jim jo tam vzgojeni menihi in duhovniki, veroučitelji in učitelji slovenskega naroda. Narod pa jo je trdoživo ohranil tudi še tedaj, ko so take šale že davno izginile iz šol in katekizemskega pouka.

³⁰ N. S. Tichonravov, Pamjatniki otrečenoj russkoj literatury II (1863), 443; V. Jagić, Prilozi k istoriji književnosti naroda hrvatskoga i srbskoga, Kukuljevićev Arhiv za povjestnicu jugoslavensku IX (1868), 108.

³¹ V. Jagić, Prilozi k istoriji književnosti naroda hrvatskoga i srbskoga, Kukuljevićev Arhiv za povjestnicu jugoslavensku IX (1868), 108.

³² A. N. Veselovskij, Žurnal min. nar. prosv. CXCV (1877), 165.

Književnost

Margaret Mitchell: V vrtincu. Prva in druga knjiga. Založba »Modra ptica« v Ljubljani. 1940. Prevedel M. Rožič.

Je to čez 900 strani drobnega tiska obsegajoč roman iz časov pred, med in po ameriški državljanski vojski. Z veliko močjo nam prikazuje pisateljica ob glavni junakinji Scarletti življenje na bogatih bombaževih plantažah Južnih držav. Plantaže jim obdelujejo črni sužnji, gospodarjem pa se tako kopiči bogastvo, da se njihov ponos spremeni v zaslepljeno ošabnost. Tako se spustijo s Severnimi državami v vojno, pravijo da za »sveto stvar«, za »našo stvar«, nihče pa ne ve, kaj ta »stvar« je. Slikovito grozotno prikazuje pisateljica boje, reakcijo Atlante, važnega prometnega mesta, dobra in slaba sporočila z bojišč, rastoče in padajoče navdušenje, blazen strah, ko se vojske približujejo mestu, razdejanje po mestu in plantažah, osirotele družine in končno mir, ki sledi porazu Južnih držav. Mlajši zgrabijo za delo, da popravijo ruševine, zavedajoč se, da sedaj ne bo več sužnjev, ki bi delali zastoj, da se je stari red podrl in da je treba zgraditi novega. Starejši pa se v nove razmere kar ne morejo vživeti.

V tem okviru in razmerah pa pisateljica oblikuje ljudi, kako reagirajo na naglo se spreminjajoči čas. Scarlett, lepa hčerka bogatega plantažnika, vihrava in lahkomiseln, se zaljubi v sanjavega življenjskega strahopetca Ashleya, ki se poroči z drugo; od jeze vzame Scarlett drugega, ki pa pade v vojni. Sreča se z Rhettom Butlerjem, gentlemanskim gangsterjem, ki tiho-tapi skozi blokado za Južne države. Cinik, ki zna spretno izrabljati slabosti ljudi. Pod težo razmer pa dobiva Scarlettina življenjska sila drugo obliko. Za vsako ceno hoče rešiti domačijo in se zato spusti v pustolovski zakon s Frankom in pozneje z Rhettom, dasi ne ljubi nobenega, ker še vedno misli

na Ashleya. V Rhettu pa vzplamti ljubezen, ki jo je prej dajal Scarlett, za njeno hčerko. Ko mu ta umre, se spet pogrezne v svoj cinizem. Scarletta pa se pribori do treznejšega in stvarnejšega gledanja na svet.

To je samo suhoparen, kratek izvleček iz življenjskopolne in široke epopeje. Ob tej glavni zgodbi je nanizanih še toliko drugih, ki predstavljajo vsako zase za pisatelja težak problem zaradi preloma med starim in novim časom, ki je prikazan zelo močno. Zato se ne čudim, da je delo doživelo povsod po svetu tako velik uspeh in ga doživlja, kolikor vem, tudi pri nas. Moti pa me pri delu naturalistični etos, ki ga pisateljica izpoveduje, pri prevodu pa včasih papirnat in prisiljen jezik. Tone Čokan.

Aleš Ušeničnik, Izbrani spisi, V. zvezek. Ljubljana 1940. Založila Jugoslovanska knjigarna. Str. 304.

Razprave petega zvezka Izbranih spisov so med najbolj na široko zasnovanimi. Saj osvetljujejo vprašanja, ki zadevajo življenje družbe, ko v luči krščanskih idej razglablja o političnih, narodnostnih in socialnih pojavih. Obenem pa so tudi med najaktualnejšimi, saj vprav ta vprašanja pretresajo svet v naših časih do najglobljih korenin. In zopet najdeš — kot ob vsaki Ušeničnikovi besedi — kljub vsej teži pojava tudi tod preprost in jasen odgovor in najzanesljivejše smernice. Krščanski nauk, kot ga je v filozofiji zajel sv. Tomaž, kot z njim osvetljujejo sodobna vprašanja zlasti globoke okrožnice zadnjih poglavarjev Cerkve in kot ga — verno sledeč njim, a vendar z vso notranjo sproščenostjo — prenaša na najkonkretnjšo obliko naših razmer, je kljub silni zapletenosti časovnih prilik, v katere vržeta zdaj pa zdaj človeško družbo človeška zabloda in zloba, vsekdar presenetljivo čist in jasen in nikoli kolebajoč. Treba se je le zateči k tem vrelcem resnice, katerih posrednik je pri nas Ušeničnik, ob katerem se človek spočije in umiri, tudi kadar so pogledi v bodočnost najtemnejši.

Če govori zvezek o vprašanjih, ki zadevajo družbo, je nekako nujno, da utrdi predvsem pojem o avtoriteti, tako v osnovni celici družbe, družini, tako v državi, zlasti pa o avtoriteti v Cerkvi, ki je tolikokrat kamen spotike in o kateri se včasih zdi, da je celo v konfliktu z vestjo, se pa vse težkoče razblinijo, čim se zamislimo v njen nadnaravni značaj.

V obširno razpravo o demokraciji se je strnilo troje razprav, ki obravnavajo njeno bistvo in oblike, zlasti pa naš odnos do nje, ki je jasen, če je tudi njen odnos do krščanstva — jasen. Prav v konkretna politična vprašanja posegajo naslednje tri razprave, ki odkrivajo liberalizem v njegovih težnjah v avstrijskem parlamentu, ko se je zaganjal v krščanski zakon, vzgojo, teološke fakultete, pokopavanje mrličev, zlasti pa ko se je zavzemal za ločitev Cerkve od države. — Zadnja svetovna vojna je sprožila misli o vojski, v katerih analizira avtor nazore dveh nemških filozofov, Gomperza in Schelerja, osvetljuje vojsko posebej pa še mednarodno pravo, kot se prikazuje v sklepih druge haške konference, o stališču krščanske etike. Kot dodatek k tem mislim slede Kantova razmišljanja o pogojih trajnega miru, pri čemer je zanimivo, da je po njih posnel tudi Wilson svoje mirovne predloge.

Drugi del zvezka obsega narodnostna vprašanja. Predvsem je avtorju na tem, da razčisti zmedo pojmov, ki je nastala v tem vprašanju. Tako opredeljuje najprej etnološki, kulturni in politični pojem naroda, njegove

bistvene sestavine in prikaže postanek naroda, da tem laže poseže v razpravo o etičnih straneh nacionalizma. Iz podobnih premis izhaja tudi razprava o samoodločbi narodov, vprašanju, ki je vstalo zlasti v pretekli svetovni vojni. V zagovor Mahniča, ki so mu podtikali zmotne nazore o narodnosti, je napisan naslednji članek, ki na podlagi njegovih lastnih izjav o tem vprašanju ugotavlja pravilnost njegovih nazorov.

Razprave tretjega dela so med vsemi tudi še danes najaktualnejše. V njih obravnava zmote socialne demokracije, ko ji je smoter enakost, ko so ji sredstva za odpravo neenakosti odprava zasebne lastnine in ko hoče prevrat, zmote, ki vse temelje v osnovni zmoti, v ateizmu. Naslednji članek kaže kot protiutež prejšnjemu — potem ko je v prikazu razvoja kapitalizma pokazal na izvor socialne stiske — na pomoč iz te stiske, ki je v uveljavljanju krščanskih socialnih načel. Slede pa tem razmotrivanjem tudi konkretne smernice za socialno delo, ki kažejo, da je treba predvsem premagati liberalizem in mamonizem. V okvir teh vprašanj je zbral avtor slednjič še kratke zapiske o marksizmu, o Marxovi teoriji o delu in vrednosti, o dialektičnem materializmu v luči znanosti, o razmerju med socializmom in vero, o bogastvu, o lastninski pravici, o socialnih dolžnostih lastnine ter o vprašanjih, ki so vstala ob okrožnici »Quadragesimo anno«.

Z bežnim pregledom vsebine zvezka ni niti od daleč mogoče nakazati vsega njenega bogastva, še manj seveda zasledovati tok posameznim mislim; komaj je mogoče na knjigo dovolj opozoriti. Opozarjati pa je treba nanjo nenehoma in tem bolj, v čim večji zmedi nazorov se današnji človek potaplja, zakaj v Ušeničnikovih Izbranih spisih ne boš zaman iskal trdnih oporišč ne na tem ne na onem področju. V vseh se z lahkoto dokoplješ do trdnih in zanesljivih temeljev.

J. Rakovec.

Slovenska slovnica za tretji in četrti razred srednjih in sorodnih šol. Sestavil dr. Anton Breznik, ravnatelj v Št. Vidu, dr. Anton Bajec, ravnatelj v Ljubljani, dr. Rudolf Kolarič, dr. Mirko Cupel, profesorja v Ljubljani, Anton Savrè, inspektor v Beogradu, Jakob Šolar, profesor v Št. Vidu. — Cena 44 dinarjev. — 1940. Slavistično društvo v Ljubljani.

V niz slovenskih šolskih knjig se uvršča nova slovenska slovnica za tretji in četrti razred gotovo med najpomembnejše. Take knjige smo že dolgo pogrešali, danes je pred nami, v zadovoljstvo učiteljev slovenščine in učencev. Knjiga sama je zakladnica vsega, kar bi moral pri nas, ne samo dijak, ampak vsak izobraženec znati, ki hoče pisati in govoriti lepo in pravilno slovenščino. Vsa poglavja so dokaj obsežna, razumljiva in ob zvesti učiteljevi roki bo učenec ob koncu nižje šole poznal svoj jezik tako, da moramo biti knjige res veseli. Posamezna poglavja so dokaj spopolnjena v primeri z drugošolsko slovnico na Koncu čitanke. Preglednost poglavja o glasovih je jasna in povsem razumljiva. Danes je to poglavje lahko razložljivo. — Dragoceno je poglavje: Nauk o besedah. Posamezni odstavki tega poglavja so po svoji jedrnatosti gotovo primer, kako naj se taka snov obdelava, da bo dostopna vsakomur. — Oblikoslovje: Osnova je drugošolska slovnica. Z dodatki je izpopolnjeno in razširjeno poglavje o samostalniku, pridevniku, zaimku (zanimiva je raba zaimka ki in kateri) in števnik. Pomembno je in dokaj spopolnjeno poglavje o glagolu. Novo je razpravljanje o prehodnih glagolih v

zvezi s povratnim zaimkom. Delitvi glagola po sedanjiških obrazilih je pridružena delitev po nedoločniški priponi! Posamezni pregledi priponskih glagolov so zlasti bogati na primerih. Ostala poglavja o glagolu so obširna, vseskozi pa so pregledna in izčrpno podana. Zlasti so načini polni novih znanstvenih dognanj. Nepregibne besedne vrste zaključujejo poglavje o oblikoslovju s svojo preglednostjo. — Stavek in raba sklonov, dve poglavji, potrjujeta mnenje, da je na tem področju delo posameznih sestavljalcev te slovnice v šoli rodile dobre uspehe. Z vsemi naštetimi primeri se vzbuja namreč misel, da so že preizkušali vsak po svoje svoje izsledke in način podajanja tako težke snovi v šoli in na podlagi preizkušenj in precejšnjega razmišljanja sestavili tako dokaj zamotani poglavji vsake slovnice v prav razumljivo obravnavanje. Le bati se je, da bo samostojnost učitelja trpela pri taki obilici primerov in da je prav zaradi vzgledov in raznih vaj ter vprašanj pri posameznih obravnavanjih dijak preveč navezan na profesorjevo pomoč, učitelj pa zopet mora s knjigo v roki preveč sodelovati z učencem.

Dodatek o rabi besed in meroslovju zadostuje tudi za vsakega višješolca. Pregledno in precejšnje gradivo bo najbrže preobširno za četrtošolca, vsekakor pa je umestno, da je vsa snov obdelana na enem mestu, ki je vsakomur pristopno.

Hvale je vredno prizadevanje naših šolnikov za bogastvo slovenske šolske knjige in gotovo je, da tudi ta knjiga dostojno predstavlja kulturno raven slovenske učne knjige. Starejši gospodje učitelji bodo godrnjali zaradi njene obširnosti, mlajši pa so gotovo veseli in ponosni na to bogastvo naše knjige in tem se pridružujemo tudi mi. S. J.

Pričevanja besede

Herder, največja nemška katoliška založba, ki je znana pri nas zlasti po svojih teoloških in dušno pastirskih knjigah, je začel izdajati v uredništvu Karlheinz Schmidthüsa zbirko: »Zeugen des Wortes«. Dosedaj je izšlo menda že 28 zvezkov. Namen te zbirke je posredovati današnjim kristjanom pričevanja biti, mišljenja in delovanja kristjanov vseh časov in jih z dobrimi uvodi približati današnjemu človeku z namenom, da se poglobi naša verska zavest in da iz teh prič zajemamo moč za življenjsko krščanstvo. Gotovo je to sodobnemu išočemu človeku velik in dobrodošel pripomoček. Nekaj podobnega je ta izdaja kot knjige Mohorjeve družbe v zbirki Cerkveni očetje, samo da je naša izdaja bolj znanstvenega značaja, bolj svečana in trajna, ta pa prirodna, tako rekoč knjiga za v žep in vsak dan.

Pisma svetega Ignacija iz Antiohije. (Die Briefe des heiligen Ignatius von Antiochien.) Prvi zvezek.

Ne vem, kakšen izraz bi naj uporabil, da bi povedal, kaj se zbudi v meni, če gledam nerodne, nedodelane, nekam grobe slike iz katakomb, ki so v vsej svoji primitivnosti tako polne elementarnega verskega duha. Podobna občutja me prevzamejo, če berem krščanske spise iz iste dobe, ki jih preveva dih tiste ljubezni, ki je milost in so pričevanja občestvene vere in rasti mladega krščanstva v zgodovino. Pristna podoba so tistih časov, »ko je bila zemlja še topla od Kristusove krvi«, kot je prvo poapostolsko generacijo in čas imenoval sveti Hijeronim. Ti cerkveni očetje, neposredni učenci apo-

stolov, so vez med razodetjem in izročilom in v njihovih delih je še močno čutiti dih Svetega Duha prvih Binkošti. Na žalost poznamo izmed teh mož samo enega поблиže: svetega Ignacija, antijohijskega škofa, ki je umrl okrog l. 110. mučeniške smrti v Rimu.

In na tej poti po mučeniški venec ima vznik tudi teh sedem pisem, ki so nam ohranjena. Niso ta pisma zgrajena sistematično, misli se ponavljajo in niso stilno dodelana; ravno v tem in zaradi tega so neposreden izraz duha in čustvovanja tega moža. Ignacij je spoznal, da je za mlado Cerkev nevarnejši od imperatorskih ediktov helenizem, to je: želja in hotenje, ublažiti trd Kristusov nauk in ga cepiti na antično svetovnonazorno gledanje. Proti tej lagodni miselnosti utemeljuje Ignacij potrebo kristologičnega pojmovanja Starega zakona, predvsem pa potrebo močnega občestvenega življenja — Evharistijo —, torej največjo združitev s Kristusom. Drugo, kar razodevajo ta pisma, pa je Ignacijevo hrepenenje po mučeništvu. Saj piše vsem, da gre rad in prostovoljno v smrt za Gospoda, a takoj pristavlja, da to ni osebna moč, ampak milost.

Ta pisma so nam najneposrednejše pričevanje tistega čudovitega načina, kako je znala Cerkev v dneh stiske črpati svojo moč iz ljubezni, pa ne tiste, ki nima nič skupnega s tisto neiskreno, neživeto in nedoživeto ljubeznijo, ki se je pozneje tako bombastično vrinila v Cerkev, ampak iz ljubezni, katere vrednost in moč presega človeške moči.

Nikolaj Gogolj: Razmišljanje o božji liturgiji. (Betrachtungen über die göttliche Liturgie.) Četrty zvezek.

Gogolj — in že mislimo na moč njegovega smeha, katerega najgloblja korenina je obenem že tudi korenina njegovega jokanja. V tej tragikomiki pa ni izražena samo bit in bistvo Gogolja samega, ampak vse njegove domovine. Skrivnost tragičnega smeha pa lahko razumemo samo iz bistva nakaženega, spačenega — in v tem leži že istočasno vzrok strašne razdvojenosti in brezupnega joka. To je prva sfera njegove fantastike, recimo: fantastike tostranosti. Globlje pa leži druga sfera: fantastika onostranosti, ki pa nima tiste pesniško vizionarne jasnine, ki nas tako prevzame recimo pri Danteju ali Calderonu, ampak že nekaj grozotno spačenega. Globoka religiozna žeja »boljšega človeka« v Gogolju po polni božji resnici, po notranjem prerobenju, ni našla v pesnikovih genialno fantastičnih stvaritvah utehe. Potrebna bi bila s tega kriterija analiza celotnega Gogoljevega dela, da bi spoznali pomen in zadnjo vsebino Gogoljevih poslednjih besed: »kako sladko je umreti«, v katerih je izražena vsa vsebina njegovega življenja. V tej luči bi dobila tudi njegova »Razmišljanja o božji liturgiji« svoje pravo mesto v njegovem duševnem življenju. Odkril bi se nam nov Gogoljev obraz: Gogolj — molivec. Ta obraz pa je našel najgloblji in najvzvišenejši izraz ravno v omenjenem delu, ki ga je začel pisati v Parizu l. 1845. Iz tega spisa proseva duhovni obraz molečega Gogolja jasno in mirno, ker je njegov duh popolnoma združen z duhom Cerkve. Osebni jaz se takoj popolnoma umakne pripevu simbolov večne tradicije in pred nas stopa pretresljivo in pomirjajoče Kristusov obraz.

Je to delo meniha, vzhodnega puščavnika iz prvih časov krščanstva. Najvišje v Gogolju govori tu svojo zadnjo besedo.

Sveti Bonaventura: Svet kot pričevanje Besede. (De reductione actium ad theologiam, Die Welt als Zeugnis des Wortes.) Deseti zvezek.

Srednji vek je izoblikoval krščansko gledanje na svet in krščansko doživljanje sveta. Avguštín je živel v svetu večnih idej. Tomaž pa je pognal globoke korenine v ta svet, z vrhom pa je segel v neslutene kozmične sfere in zajel v svojo teologijo vse. Teologija sveta je dobila novo težo, mišljenje se je preokrenilo tako, da je sveti Frančišek že gledal svet kot božje stvarstvo in zapel pesem v pozdrav bratu soncu in sestrici vodi. Pan je bil pregnan. Cerkev se je razmahnila. Reprezentančni svetniki tega časa niso več škofje in menihi, ampak kralji in vitezi. Cesarstvo je zavzemalo iste meje kot katolištvo.

V tem času je vstal serafinski učitelj, kakor po pravici imenujejo sv. Bonaventuro, (1221—1274), ki je kot teolog prevzel Frančiškovo dediščino in jo razodel svojemu času, pa tudi sedanjemu. Frančiškova dediščina pa je spoznanje, da je svet pričevanje Besede, to pa ni nič drugega kot to, da svet ni samo »svet«, ampak je stvarjenje, da ni samo »narava«, ampak stvaritev, da stvari, o katerih govori pisec, niso samo »stvari«, ampak znamenja. Zato je Bonaventura odklonil Aristotela. Zanj je vse odsev Besede, ker je iz nje vse ustvarjeno in ni nič brez nje ustvarjeno, kar je ustvarjeno (Janez 1, 2). Vse spoznanje je zanj božje razsvetljenje in v vsakem človeškem spoznanju se razodeva skrivnost božja in je odžar Očeta luči.

Ta teološko poetična miselnost pa ni v krščanstvu nikdar zamrla, le da je včasih močnejše vstala. Sveti Pavel je to doživljanje sveta izrazil z besedami: »Staro je prešlo, glejte, vstalo je novo« (2 Kor 5, 17). Avguštínu ie bil ves svet ena sama velika pesem božja, v Claudelu pa je to našlo izraz: »Preko novega se napoti, da najde večno« (Soulíer de Satin). Lahko bi primere našteval iz vseh stoletij. Za sedaj bodi dovolj, da to doživljanje sveta samo omenim, sicer pa bi se pri prilíki rad povrnil k temu. Saj je ta miselnost vredna vse pozornosti izobraženega katolíčana, zlasti še umetnika, ker nam odkriva druge, doslej omalovaževane perspektive za vrednotenje vsega stvarstva in našega dela, kateremu daje višjo vrednost in ga rešuje, ko ga vodi spet nazaj k Izvoru.

Tone Čokan.

Umetnost

Razstava Božidarja Jakca

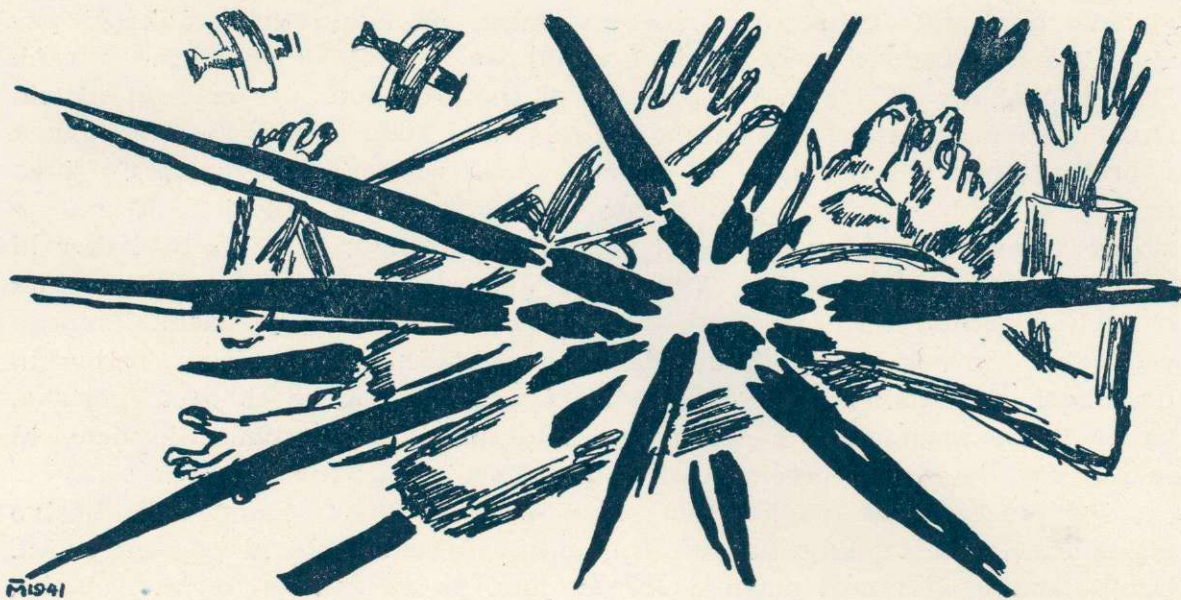
V »Jakopičevem paviljonu« je uredil lepo in zanimivo razstavo »večni« popotnik, slikar B. Jakac. Obsega oljnata dela, pasteles, grafiko in risbe. Snovno se nanaša na slike portretov, portretnih risb, na podobe iz ljubljanske okolice, Belokrajine, Prekmurja, Primorja in tujine — Madžarske. Že sama snov nam odkrije zanimiv pogled v notranjo, srčno delavnico umetnikovo. Bežni spomini, zunanje zanimivosti, pa tudi resnično, globoko doživetje, so poleg — trdega dela — in kronističnih zapiskov, inventar tega umetnostnega sveta slikarjevega. V tem okviru, ki obsega vse, pa tudi malo, je ključ do umetnostnih skrivnosti tega zanimivega slikarja. Popotovanje prinese človeku veliko zanimivosti, toda redkokdaj, — kakor sem že zgoraj zapisal — se za vsemi tistimi podobami in spomini krije tudi povsod resnično in

globoko doživetje. To so, če prenesemo misel na konkretnost, Jakčevi pasteli. Zunanje podobe sveta, gledane z njihove najbolj »interesantne« strani. Hip sončne luči na lepem kosu zemlje ti tistikrat nudi ves estetski užitek. Gre ti za tem, da ga vjameš in obdržiš za večno. Toda to je le hip, le utrinek v brezbrežnosti vesoljstva, ki pa nerado odda vse svoje skrivnosti. Če ji ga iztrgaš, se ti le prerado zgodi kakor tistemu možu iz pravljice, ki mu je zlodej izpremenil zlato v pepel, ali pa tudi — obratno; le da je to, kakor bi dejal Kipling, druga zgodba. Vendar je Jakac mnogo prebister slikar, da bi lovil le fantome. Ko je slikal »Stari most v Mednem«, je naslikal mnogo več kakor utrinek. Tu je bila luč, ki je rodila harmonijo barv, trajna in umetnosti zelo naklonjena. Tudi viniški godec Joza, markantna postava, kakor se je spominjam z letošnjega belokranjskega festivala, je delo, ki se razločno dviga nad preciozne »štimumge« svoje pastelne soseske.

Portreti so most, po katerem stopa nekdanji ekspresionist v kraljestvo plastičnega sveta zunanje narave. Umetnik v to zemljo še ni povsem prišel. Danes odkrije skrivnost plastike obraza, jutri pa ga zanima, recimo, obleka, katero je tako virtuožno naslikal n. pr. slikar stare holandske šole. Vse to so detajli, katerim slikar ni vedno zmožen postaviti nasproti harmonične sinteze. Kadar pa jo postavi, nastanejo podobe, kakor je »Podoba očeta« in »Miran Jarc«. Obe sta zreli umetnini, pretehtani v kompoziciji, barvi in tehniki. Tudi marsikateri odlomek iz zbirke podob, izvršenih z rdečo kreda, je kvalitetna stvar.

Najboljše na razstavi so risbe in — žal — skromno zastopana grafika. »Lastne podobe« človek zlepa ne pozabi. V njej je mnogo Jakčevih skrivnosti. Obraz umetnika, ki si želi miru, tihega kotička, kjer bi ustvarjal zase, ne oziraje se na težko borbo za vsakdanji kruh. Toda tudi obraz slikarja, ki ve, kaj dela, in ki s čudovito marljivostjo kleše v gibčno naravo sebe in svoje umetnosti vreden spomin. Veliki list jeseniške jeklarne je boljši, globlji in kvalitetnejši kakor tovrstna dela L. Kasimirja. Tam je mnogo manire, tu pa resničnega, razgibanega življenja. Škoda, da je ostala podoba osamljena in da slikar ni mogel uresničiti vseh načrtov. Risbe, ki so nastale kot predpriprava za to in druge kompozicije, kažejo na veliko znanje umetnikovo. Kažejo tudi, kar je pri nas že skoraj redkost — posebno med mlajšo generacijo, da ni »genialnost« sam samcati porok za dobro podobo. Da je treba trdega študija, preden nastane dobra slika. In pri Jakcu so že študije »prave« podobe. Barva, ki Jakčevemu delu dostikrat odvzame dokončno vrednost (pasteli!), je tu izključena, resnično obvladovanje tehnike in podobe zunanjega sveta stopi na njeno mesto. Tudi čustveni element, ki je po barvi dostikrat potisnjen nekam na rob umetnostnega predmeta, pride v risbah do večje veljave. Košček sveta ob Kolpi, tako lep in zasanjan, je v Jakčevi risbi obdržal vse te lastnosti. Dinamika tovarniškega dela, trpki in ostri obraz delavcev, so našli v Jakcu vernega interpreta. Skratka ves obsežni inventar zunanjega sveta, kakor ga je slikar dojel v risbah, je ostal v svojem notranjem in zunanjem bistvu, nedotaknjen in povsem pristen.

Poleg vsega pa je Jakčeva neverjetna marljivost, mimo vseh drugih, čisto umetnostnih dokazov, porok, da moremo pričakovati ob njegovem umetnostnem razvoju še marsikatero izredno kvalitetno delo. Dr. S. Mikuž.

Zapiski

Ob 70 letnici F. S. Finžgarja.

9. februarja praznuje svoj 70 letni življenjski jubilej eden izmed najpriljubljenejših slovenskih pisateljev in najizrazitejših dominsvetovcev — F. S. Finžgar. Stal je v vrstah sotrudnikov naše revije kmalu ob njenih začetkih še pod uredništvom njenega ustanovitelja Fr. Lampeta, ki mu je prvi odkrival vrednost leposlovne umetnine kot dragocenost pravega bisera. V naši reviji in njenem idejnem krogu ter umetnostnih načelih prvih urejevalcev je iskati tudi korenine njegove literarne ustvarjalnosti, njegove pisateljske osebnosti, ki je pognala in rastla prav v naši reviji do najbolj priljubljenega in izrazitega slovenskega ljudskega pisatelja in dramatika, pa se razvila tudi do vrhov slovenske pripovedniške epike sploh. Njegovo pisateljsko delo je v tako tesni zvezi z Domom in svetom, da je ob njegovi šestdesetletnici pred desetimi leti (l. 1931) tedanji urednik prof. F. Koblar v lepi analitični jubilejni študiji obenem z njegovim delom prikazal tudi notranjo rast Doma in sveta kot celote, ki je Finžgarju bil tako v vzpodbudo, kakor

tudi v oviro njegovi umetniški sproščenosti. Tu so izhajale njegove prve črtice iz kmečke tradicionalnosti in idile kot nadaljevanje Jurčičeve tradicije, prenesene v gorenjski kót tudi po trdoti značaja in polnosti jezika, kar je dalo najboljšo slovensko ljudsko igro Divjega lovca. Tu je preko družabnih meščanskih slik in zasnutkov povesti iz modernega sveta v luči Krekovega socializma našel ob njem tudi navdih za najbolj znani in najbolj brani slovenski roman Pod svobodnim soncem. Z njim je bil postavljen tudi vrh predvojnemu Domu in svetu ter je v njem podana tudi težnja tedanjega umetnostnega nazora naše revije pred odločno zgolj umetniško revolucijo tik pred vojno. Tudi to je spremljal Finžgar v naši reviji ter z mladimi doumel moč umetniškega oblikovanja kot takega, silo življenja, ki naj iz same sebe, ne iz tez, vnesenih od zunaj, poudari lepoto in krščanski etos. Tako je z Deklo Ančko, s Prerokovano in z Boji, predvsem pa z zgodovinsko Kroniko gospoda Urbana dal našemu slovstvu dela, ki so trajne vrednosti in s katerimi je katoliškemu književniku pri nas priboril popolno priznanje

in enakovrednost z drugimi ter celo prvenstvo v pripovedni epiki; z Verigo in Razvalino življenja pa ime močnega in polnokrvnega dramatika. Skoraj bi rekel: višek označevanja, izražanja in notranje napetosti pa je dosegel z zadnjo večjo povestjo Strici, s katero je svoje literarno ustvarjanje za zadnje desetletje prekinil.

Tako v zadnjem desetletju ni napisal več novih literarnih del ter se je tudi sicer odmaknil naši reviji. Ves se je predal Mohorjevi družbi, ki jo je po vojski kot glavni tajnik in urednik knjig rešil propada ter jo razvil v eno najpomembnejših knjižnih založb pri nas. Urejeval je Mladiko in posvetil ves svoj čas duhovni vzgoji katoliških akademikov (Bohinjski teden), kakor tudi njihovi gmotni potrebi, ustvarjajoč v tem desetletju Jegličev dom. Lepe in izrazite pridige je izdal pri Mohorjevi (Sedem postnih pridig), ter od časa do časa pisal verske in narodne pomenke v dijaški kongregacijski list Naša zvezda, kakor tudi nazorne socialne sličice v glasilo dobrodelnosti Nova zapoved. Socialnim ustanovam je napisal tudi igrice Nova zapoved, dekletom pa dramatiziral brezjanski čudež v kolektivnem misteriju Uslišana. Tako je v tem desetletju zopet oživel v njem delo socialnega narodnega delavca in organizatorja, kar je Finžgar tudi vedno bil kot eden najzvestejših sinov Krekovega duha. Dela tudi v pisateljskih društvih kot podpredsednik PEN kluba, odbornik Slovenske Maticе ter eden prvih članov umetniškega razreda slovenske Akademije. To zadnje je tudi zunanje potrdilo naroda za njegovo nesmrtnost.

Toda prav za letošnji jubilej je naznanjena nova njegova izvirna mladinska živalska povest Gospod Hudournik, katere odlomek, priobčen v Vrtnu, nas prepričuje, da Finžgarjeva pripovedna moč ter klasičnost njegovega klenega in najbolj nazornega slovenskega jezika še davno ni izčrpana.

Ob 70 letnici se Dom in svet pridružuje z najiskrenejšimi čestitkami vsemu narodu, ki F. S. Finžgarja, svojega pisateljskega ljubljence ter velikega javnega delavca, postavlja

med svoje največje sinove! Naj živi in naj ustvarja še dolgo vrsto let!

T. D.

Ada Negri

Nedavno je to ime zažarelo med najvidnejšimi današnje slovstvene Italije. Novi žar mu je došel iz italijanske akademije, ko je kralj na predlog vladnega načelnika z odlokom z dne 14. nov. 1940 imenoval Ado Negri za članico akademije. To je prva Italijanka in prva ženska, ki so se ji odprla vrata med italijanske nesmrtnike. Novo akademičarko je ta čast doletela v njenem sedemdesetem letu. Pesnica se je rodila v Lodiju 3. svečana 1870. Izobrazila se je za učiteljico in je z osemnajstimi leti nastopila prvo učno mesto v Motti Viscontiju (Pavia). V prostih urah je svoje srčne izlive zaupavala belim stranem in nekaj teh stihov je zagledalo beli dan v milanski »Illustrazione popolare«. Polagoma se ji je pesmi nabralo za celo knjigo, ki je izšla 1892 kot »Usode« (Fatalità) in z novimi, samostojnimi zvoki brž opozorila italijansko in evropsko javnost na mlado pesnico. To je pripomoglo, da je bila naslednje leto imenovana za častno profesorico na učiteljski pripravnici v Milanu in so ji nato prisodili nagrado Milli. »Viharji« (Tempeste) so 1895 utrdili njen pesniški sloves. V šestindvajsetem letu se je poročila z veleobrotnikom iz Bielle Giovannijem Garlando in njeno družabno, žensko in pesniško obzorje se je razširilo, sama pa ga je istočasno tudi poglobljala. Po osmih letih je dobila hčerko in novi zvoki so se oglasili iz zbirke »Materinstvo« (Maternità, 1904).

S samoizpovedmi je začela, z njimi je nadaljevala, obenem pa pritezala iz okolice in sodobnosti najbolj pereče motive v krčih zvijajoče se družbe. Pesniške navdihe ji je dajala usoda žene v sodobni družbi, najprej njena lastna, nato usoda tisoč in tisoč družic, ki si morajo kakor koli utirati pot skozi pusto, samotno življenje, polno trdot in bridkosti. Svoje izkušnje, misli in čustva prepleta s proletarskimi prvimi, ki iz delavskih in družabnih trenj vdirajo bolj in bolj tudi v te-

danje pesništvo. Skrite bolesi in notranje motnje iščejo odmeva v zbirki »Iz globočine« (Dal Profondo, 1910). Duševna kriza in skrivnostna žalost odseva iz knjige »Pregnanstvo« (Esilio, 1914). Bedno, raztrgano, turobno življenje ubožic, ki jim samotna stopinja omahuje ob robu ali izven družabnega in družinskega življenja, je zajeto v novelah »Samotarke« (Le Solitarie, 1917). Žena v Adi Negri zori mimo »Molitev« (Orazioni, 1918) v njeno najznačilnejše delo »Marina knjiga« (Il libro di Mara, 1919), močno pesnitev o trpkostih in grenkobah doživete ljubezni. Prav tako dovršen je roman »Danica« (Stella mattutina, 1921), ki ga mnogi imajo za njeno najboljšo delo. Zgrajen je na otroških in dekleških spomnih delavske hčere, ki ji življenje ne prizanaša z razočaranji. Mussolini je takrat zapisal o njem v »Popolo d'Italia«: »Pomladna svežost, ki dušo pomirja. Nekaj nas samih na novo oživi na teh straneh. Ob njih prebiranju se nam vračajo obrazi iz detinstva in v srcih nam zapoje pesem tajnih virov slehernega domotožja«.

Tako se je njena umetnost iz pesmi polagoma razrasla v epske širine in je od lastnih usod segla daleč in globoko med usode nešteatih sotrpink. To se je nadaljevalo v novelah »Visoka okna« (Finestre alte, 1923), v »Spevih z otoka« (I canti dell'isola, 1925), kjer se vrača k vezani besedi, v črticah »Ceste« (Le Strade, 1927) in v ženskih portretih »Sestre« (Sorelle, 1929).

Njena umetnost se z leti dviga in čisti. Njen sith je sprva raskav, približen in površen, v sredi med priučenim pesniškim izrazom in vsakdanjo govorico; včasih motno prebijajo oblikovni vplivi Carduccijski in meščanska neurejenost tedaj znanih lombardskih in piemontskih slovstvenikov. Postopoma se ji izraz izpopolnjuje, nekateri menijo, da ne brez D'Annunzijevega vpliva, drugi pa dvomijo o tem vplivu, češ da je pesničina osebnost postala še bolj samosvoja in se je ob novih življenjskih vzorih dokopala do samostojne oblike. V »Marini knjigi« prevladujejo še ljubezenska doživetja, v naslednjih delih pa se življenjske iz-

kušnje širijo in poleg stalno ponavljajočega se motiva duševne osamelosti srečujemo tudi občut tesnejše povezanosti s človeštvom in željo po globokem notranjem sodoživljanju bolesi in radosti najširših množic. Prav tako si pisateljica ustvari v nevezani besedi poslušno izrazilo svojih umetniških teženj. Njena proza je često zelo lirčno nadahnjena, a zna biti skrbno izpiljena, jedra in točna, brez zabrisanih nedospelosti in brez sledov izrazne slabotnosti.

V zreli dobi je objavila novo pesniško zbirko »Večernica« (Vespertina, 1931), ki združuje vse odlike njene pesniške umetnosti. Italijanska akademija ji je zanj poklonila Mussolinijevo nagrado. Črtice »Od dne do dne« (Di giorno in giorno, 1933) so ji prinesle novo priznanje. Z »Darom« (Il dono, 1936) si je priborila nagrado mesta Firenze. Lani je izšlo njeno do zdaj zadnje delo »Trava pred cerkvijo« (L'Erba sul Sagrato), ki priča, da je njeno pero skozi pretese in notranje bolesi ohranilo svežost in silo do te častitljive starosti; tu nihajo motivi iz čisto človeškega in družabnega pojmovanja v versko ubrano teženje.

Ada Negri spada, kakor naša Zofka Kvedrova, med najzanimivejše ženske duše našega stoletja, med redke umetnice, ki so z močnim darom razgibale žensko vprašanje v njegovih temeljih, mu izzele niz umetniških dragotin in se častno pomerile z moškimi tvornimi silami svoje dobe. V Italiji so o njej obširno pisali B. Croce, S. Filippin, G. Donati-Petteni, M. Scherillo, N. Podenzani, V. G. Galata, A. Bocelli, Fr. Cajoli, A. Mannino i. dr. Letos se znova pojavljajo obširni članki in razprave o njenem delu. Francozom jo je predstavil P. Ronzy v posebni knjigi (L'oeuvre poétique de Ada Negri, 1931). Pri nas več desetletij srečujemo prevode njenih pesmi; nekaj jih je prevel Jan. Ev. Krek. Njen najvztrajnejši prevajalec pa je A. Gradnik, ki se mu je z leti nabrala cela zbirka. Večina njenih del je prevedena v skoro vse važnejše evropske jezike. Po svoji umetniški ceni pesnica zasluži evropsko in svetovno pozornost in priznanje.

Andrej Budal.

Uredništvu poslane knjige:

Milena Mohoričeva: Korenove Saše učna doba. Povest iz življenja slovenske učiteljice. Ljubljana 1940, Ženska založba Belomodra knjižnica v Ljubljani.

William Shakespeare - Oton Župančič: Romeo in Julija. Zbirka Vezana beseda pri Slovenski Matici v Ljubljani. 1940.

Fr. Sturm: Francosko-slovenski slovar, zv. 6. 1940.

Izbrane pesmi Josipa Murna Aleksandrova. V Ljubljani pri Akademski založbi (žepna miniatura oblika). Uredil Avgust Pirjevec. 1940.

Štefa Strojnikova: Jastreb kroži. Nova založba v Ljubljani. 1940.

Stanko Leben: Dantejeva Beatrice. Modra ptica. 1940.

Miran Jarc: Lirika. 1940.

Zdravko Ocvirk: Mamica povej! Mladinska založba, Ljubljana. 1940.

Guardini: Sveta znamenja. Jugoslovanska knjigarna. 1940.

A. Wambrechtsamer: Danes grofje celjski in nikdar več! Posl. Niko Kuret. Naša knjiga. Jugoslovanska knjigarna. 1940.